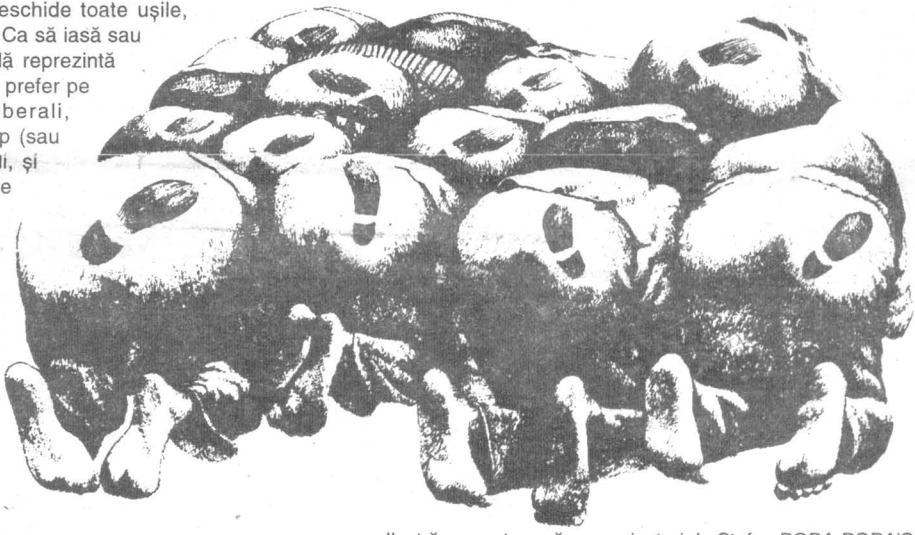

Redactor șef **MARIN SORESCU**

Valeriu CRISTEA

Oameni de marmeladă

Opusul *fanaticului* este *omul de marmeladă*. Primul merge pe drumul unei singure idei și poartă ochelari de cal. Al doilea umblă pe toate drumurile și ochii îi aleargă în toate părțile. Ochi alunecoși, inimă – ideologicește – zburdalnică. Încorsetat într-o convingere unică, primul e subțirel, tras ca prin inel. Îneșmântat într-o largă haină de casă, primitoare de obezități, al doilea e revărsat și inform. E și cu unii și cu alții, și cu stânga și cu dreapta, și cu opoziția și cu puterea. Ideologia lui de dimineață e caducă la prânz și total revizuită în amurg. Iar când se lasă noaptea e cu totul alt ins decât în zori... Fermentează neconținut. Uneori îți dă impresia că îl regretă pe Ceaușescu. Alteori pare neconsolat că opoziția nu a triumfat! Critică ravagiile economiei de piață, încât ai zice că e socialist. Nu e, nu e nimic și e din toate câte puțin. Un timp l-ai crezut alături de tine, parcă i-ai și simțit mărul lipit de al tău, dar când te-ai dezmeticit și te-ai uitat mai bine, l-ai zărit departe, pe malul celălalt. Dacă îi reproșezi de-solidarizarea, îți ține o lecție de democrație, argumentând că e normal să gândim altfel (chiar în toate privințele?) și că în general suntem complet diferiți. Omul de marmeladă e oportunistul indecis (oportunistul decis alege uneori masca fanaticului), fricosul care se teme până și de umbra unei opțiuni, abilul care slalomează printre „puncte fixe”, șmecherul care evită prostia angajării clare. Deschide toate ușile, având grijă să le lase – pe toate – întredeschise. Ca să iasă sau să reintre, după împrejurări. Omul de marmeladă reprezintă cea mai odioasă lăbărtare – ideatică și morală. Îi prefer pe ultramonarhiști, ultranaționaliști, ultraliberali, ultrastângiști celor care vor să fie în același timp (sau succesiv) și monarhiști, și naționaliști, și liberali, și stângiști. Într-un fanatic poți lovi ca într-un sac de box rigid, cu iluzia că te bați sportiv, într-un ring. Cum să lovești însă în omul de marmeladă? Pumnul s-ar înfunda într-o materie vâscoasă din care nu l-ai putea extrage, cu scârbă, decât lipicios și înmănușat. Dar nu numai fanaticul, ci și oportunistul ingenuu (căruia i se pare firesc să se „întoarcă” după cum bate vântul) e deasupra omului de marmeladă – oportunist sofisticat, cu pretenții de complexitate și intelectualitate, de obiectivitate și independență de opinii. Pe fanatic îl detești, pe simplul oportunist îl disprețuiești: de omul de marmeladă ți-e silă!

Ilustrăm acest număr cu caricaturi de Ștefan POPA-POPA'S

POPAS

The man is big.
The man is strong.
His drawings are big.
His drawings are strong.
A formidable collection of
cartoons from one of the
finest cartoonists that I have
seen.

HUNT EMERSON

Un art nou
est ne "Lez"
desain satiric
1990

- EUGEN IONESCU: "LUMEA NU MAI ARE PITORESFUL DE ALTĂ DATĂ"
- UN GUINNESS-MAN ROMÂN: ȘTEFAN POPA-POPA'S
- DESTIN TRAGIC: IOAN PETRU CULIANU

scaunul catodic

Au început, timid, să reapele bancurile. Apa de X face minuni. Un nevăzător a intrat în ea și a ieșit văzând. Un altul, surd la chemările vieții, după bălăcire a început să audă. Un paralic în intrat cu totul și a ieșit având roțile căruciorului nichelate! Chiar dacă sunt cam negre și posibil copiate și acestea, se vor apropia mai mult de narațiune, de teatrul de revistă, de „bebete show”. Ele vor intra și în sloganurile publicitare (un început există, dar e de-a dreptul penibil: reclama la Massa. Și a propoz de această reclamă de tranziție, maimuțele se vaită că nu mai, au ce vindel! Nu-i a bine să se apuce de o treabă cinstită?).

Pomind de aici, adică de la dialog și de la prezentarea unor personalități publice, am văzut cum arată noii patroni (cam ca vânzătoarele de la pâine de acum trei, patru ani) și adevărații intelectuali care sunt din ce în ce mai puțini. Asta într-o emisiune economică și la „Simpozion”. Oameni de carte ca Simion, Sorescu, Buzura, Paler – fie că ești sau nu de acord cu toți deodată – nu se întâlnesc pe toate drumurile. Acolo sunt gropi pline de bălți stătute.

Revenind la știința dialogului, am văzut apoi un interviu încropit cu domnul Ghilezan. Reporterii noștri sunt atenți la coala de hârtie de pe genunchi, în care bifează întrebările ce le debitează, nu-s atenți deloc la discuție, nu-l privesc pe cel interviat de ce și frecă nervos palmele. Reporterii noștri nu sunt în stare să stea nici în picioare, dar mite pe scaun. Uitați-vă la agasanții J. Gheorghiu și V. Ionescu!

(Unde mai pui că nici operatorii nu știu să miște camera aia din mână). Se sparie pe urmă dacă ceva iese din proiectul stabilit, trecând fără dezinvoltură peste momentele apărute pe parcurs. Când prezintă știrile, răcnesc diform și nu-și scot ochii din foaie. (Gămulescu, Nicolaescu, Mitu, Stoica). Se machiază gros, se îmbracă prost, își aleg coafuri demodate. Etc.

Cu toate acestea, sâmbăta are un program mai alert, datorită rubricilor cu ajutorul cărora se umple timpul. Duminică, dacă dă Dumnezeu să nu te întorci pe seară de la Pasărea sau de la Cernica și stai la masă pe la două și ceva, vezi numai morți și răniți. E bine că se dau dintr-astfel de imagini, să mai reflecteze rutier toți bezmeticii de pe șosele. Dar nici să-ți stea duminicatul în gât! De asemenea, trebuie înființată categoria „maestru internațional”, că de maiștri de carton presat ne-am cam săturat.

Tulburătoare este emisiunea „Rosturi, rostiri” unde au apărut și oameni ce au câte ceva de spus, dar și mulți „politicieni” inuții. „Confluentele” Gabrielei Negreanu încep să devină pârăie repezi pentru singuraticii nopții și ai poeziei. Iar transmisiunile sportive nu beneficiază încă de un comentator profesionist care să se uite la joc, nu în fișierul computerului. Se înțelege la care dintre marile decepții fac trimitere. Omul cu picina era bun când țipa înainte vreme, acum se cere totuși altceva. Calm și la obiect.

Nicolae ILIESCU

Pro amicitia

BÂRFEMA

(Bârfuță)

Bârfului Bârfei Bârfeșu

Bârfinari bârfeșteni bârfeșteni „b” bârfeșteni,
Bârfinind bârfoi, bârfești, bârfeștile bârfeștile;
Bârfilete bârfeșteni bârfeșteni bârfeșteni;
Bârfbârfeșteni, bârfeșteni bârfeșteni bârfeșteni;
Bârfale:
Bârfitori din toate borțile, bârfești-vâl!

B. BÂRFONEAȚĂ

Pt. conformitate, Mitru Popmițu,
student anul III – eonologie, București

Ce nu trebuie să știe elevii despre clasici

Fără a greși, putem spune că existența lui Ernest Hemingway s-a depănat sub semnul armelor. La vârsta de 3 (trei!) ani a primit în dar de la bunicul său prima pușcă, iar ultima oară când a ținut în mână o astfel de unealtă a fost pe 2 iulie 1962, când și-a tras două focuri de carabină în cap. Evident, a participat la mai toate războaiele importante ale epocii sale, imbinând în egală măsură curajul cu fanfaronada. Iată și unul dintre episoadele războinice ale biografiei sale, numit cu mândrie cam în felul următor: „Cum am eliberat eu hotelul Ritz”. Corespondent de război, scriitorul a însoțit trupele de invazie ale generalului Eisenhower din Franța, lucru extrem de palpitant. Din păcate, ziaristul le era interzis să poarte armament, lucru ce contravenea total firii sale belicoase. În cele din urmă, a găsit totuși, momentul de a participa direct la lupte. În momentul eliberării Parisului se crease o asemenea harababură (mai ales că numele generalului Leclerc, desemnat să conducă asaltul final, a fost anunțat în ultima clipă) încât indisciplinatul ziarist și-a smuls petițele de corespondent de presă și, pe 20 august '44 s-a prezentat la cartierul general al Diviziei a Cincea de infanterie pentru a cere arme. Refuzat fără menajamente, s-a decis să-i distrugă pe nemți de unul singur, așa că a început prin a recruta un grup de zece partizani francezi la fel de

dezorientați ca el. Împreună, au eliberat hotelul din satul Rambouillet (ce fusese de multă vreme părăsit atât de nemți cât și de proprietar). Astfel, după ce au găsit și arme, ba chiar o hartă strategică, au devalizat provizia de vin uitată de nemți în retragerea lor grăbită și au început să facă planuri. Așa au fost găsiți de restul corespondenților de presă în momentul intrării oficiale a armatei americane în sat. Pentru a-i umple definitiv de invidie pe colegi, Hemingway a mai aruncat și trei grenade într-o pivniță în care se spunea că ar fi poposit niște soldați S.S. (plecați de mult, evident). Neobosit, s-a aruncat apoi într-un jeep, alături de partizanii rămași alături de el și, cu experiența unui vechi combatant, a traversat Parisul în trombă, oprind în fața hotelului Ritz. Aici, după ce s-a îmbrățișat cu directorul, a declarat restaurantul eliberat de sub jugul fascist și l-a luat în primire. De scris n-a scris nimic în acea perioadă (de altfel, își pierduse de mult mașina de scris, nevrednică sculă într-un război atât de mare), dar i-a uimit pe toți comensii cu descrierea faptelor sale de vitejie. Epilogul s-a petrecut pe 5 octombrie, când a fost înaintat curții marțiale pentru port ilegal de armă și amestec în operațiunile militare. A fost achitat, dar ingratitudea armatei americane față de eroii săi, i-a prilejuit comentarii amare.

Radu BĂIEȘU

A apărut revista ARC, magazin literar editat de Fundația Culturală Română. Numărul (dublă, 1-2 pe 1993) prezintă cititorului un text inedit al lui Grigore C. Moisil, boom-ul literar spaniol, proză de Petru Dumitriu, Marquise Yourcenar, Joseph Skvoretzky, Bruce Chatwin, Joseph Brodsky, Patrick Mondiano, Juan Carlos Onetti, Vasile Visilicos, Cristian Teodorescu, Selma Lagerlöf, poezie de Dan Laurențiu și Carmen Firan, interviuri, eseuri, informații culturale, cronici. Se publică, de asemenea, corespondența dintre Pierre Loti și Carmen Silva. Rubrica „dosarele secolului” este consacrată lui Ignazio Silone. Ancheta revistei se ocupă de supra și subevaluări culturale. Răspund, printre alții, Marin Sorescu, Radu Beligan, Ovidiu Genaru, Sorin Preda, Elena Ștefci, Nicolae Șerban Tanașoca, Gheorghe Vlăduțescu, Sorin Vieru.

Muzeul Literaturii Române organizează medallionul literar „Și de lume tot mai singur” dedicată poetului George Bacovia.

Participă: criticii literari Paul Dugneanu și Valeriu Râpeanu și prof.dr. Tudor Oprea, Gabriel Bacovia, fiul poetului. Actorul Silviu Stănculescu va susține un recital din poemele bacoviene.

Manifestarea va avea loc vineri, 28 mai 1993, orele 13 la sediul Muzeului Literaturii Române, din B-dul Dacia nr. 12

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de
MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 21 (90) 1993

Comitetul director:
**VALERIU CRISTEA
FANUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU**

Colectivul redacțional:

Lucian Chișu (redactor șef adjunct),
Ion Cocora (redactor șef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor (secretar general de redacție),
Valerian Șava,
Marin Stoian

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

JORDAN TOBDAVI

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

O vizită la Ion Gheorghiu

L-am vizitat zilele trecute, în atelierul său de pe strada Pangratti, pe Ion Gheorghiu, un pictor pe care îl stimez enorm. Nu-l văzusem de multă vreme. Luați (cum suntem toți) de valul evenimentelor, nu mai avem timp să ne întâlnim cu prietenii. Iar când îi întâlnești, ai uneori mari surprize... Cu Alin Gheorghiu (cum îi spun prietenii) surpriza a fost plăcută: l-am găsit neschimbat, la locul lui de muncă (scuzați de vorbă proastă!), în salopetă și cu pensula în mână. Pictează, da, și nu numai ieri și azi, ci tot timpul... M-am uitat la el ca la o minune, nu mi-a venit să cred că în vremuri așa de agitate, există cineva care se duce în fiecare zi la atelier, își pregătește culorile, întinde pânza și se apucă de lucru. Egoism, vor spune unii, convinși cum sunt că un artist care nu stă pe stradă nu stă în inima

angajament politic, faci jocul puterii, ești de partea reacțiunii, colaborezi cu forțele oculte ale societății..."

Glumeam, bineînțeles, și pictorul, care-i un om inteligent și pricepe bine totul, n-a dat curs reproșurilor mele (false). Ideea lui este că un pictor servește nația lui pictând bine. În alte lucruri este amator, aici, în arta sa, este un profesionist. Unul, aș adăuga, de mare clasă. Mi-a arătat desenele, pânzele și sculpturile din ultimul an. Covârșesc în primul rând prin cantitatea lor. Artistul acesta nu glumește, chiar lucrează, își ia meseria în serios, nu se duce la mitinguri, nu-și culpabilizează colegii prin gazete, nu vrea să schimbe pe patriarhul bisericii ortodoxe române și să facă un nou sinod, nu umblă cu parul în mână prin redacții, nu, el pictează. Profită de libertatea pe care

fac apologia apolitismului, neangajării sociale a creatorului, dar nici nu le dau dreptate celor care zic că a scrie sau a picta, în aceste zile de cumpănă națională, este a colabora cu forțele conservatoare ale societății... Ion Gheorghiu colaborează cu pictura. Fața lui suptă arată că această colaborare este dură. Nu-i învrăjbit însă, este mai degrabă senin, privește fără încruntare lumea și așază pe pânză negrul lângă roșu, roșul lângă gri, griul este segmentat de câteva linii albe și toate la un loc prefigurează ceva, o icoană în stil țărănesc, reconstituită de un spirit de geometru. Am în fața mea, acum când notez toate acestea, o *madonă* de Ion Gheorghiu construită în stil sever spaniol. Domină nuanțele de negru și, în spatele acestor forme distorsionate, se prefigurează vag chipul clasic al fecioarei. Impresia este că un vechi model pictural trece prin imaginația unui pictor modern care încearcă să vadă dincolo de lucruri... După seria vastă a *grădinilor suspendate*, după parafrazele stil Arcimboldo, acest mare pictor a început, am impresia, un alt ciclu: acela al madonnelor. El nu s-a detașat de vechile fantasme (motivele grădinii suspendate reapar și aici), le topește doar în altă viziune picturală.

Ce pictează pictorii? Lucrurile din afară? Lumea interioară? Mi-ar place să spun, repetând pe cineva, că pictorii pictează idei. Dar cred că este mai potrivit să spun că un pictor fixează pe pânză închipuirile lui în marginea ideilor...

1991

L-am vizitat din nou, după aproape doi ani de zile (20 octombrie 1992), pe Ion Gheorghiu și l-am găsit tot în atelierul său, înconjurat de pânze, cu mâinile pătate de vopsele, cu fața și mai suptă. Lucrează în continuare, nimic nu s-a schimbat în ritmurile și obiceiurile lui, vine dimineața pe strada Pangratti și pleacă la începutul după-amiezi, când lumina slăbește, spre casă. Îmi vine să-l întreb ca memorabila babă din articolul tânărului G. Călinescu: "Tot mai lucrezi, frate?"... Ion Gheorghiu lucrează, își vede de-ale lui. Afară, istoria dă în'clocot, unii din colegii lui de breaslă au devenit, vorba lui Nichita Stănescu, activiști ai suferinței, fac guverne, desfac guverne, satanizează, culpabilizează pe cei ce stau deoparte, el, Ion Gheorghiu, se luptă cu alt fel de demon, zi de zi, fără grabă și fără ură. Mă minunez, iarăși, și-l întreb dacă n-a obosit, dacă nu se simte singur, dacă... Nu, n-a obosit, este cu tablourile și păsările lui turnate în bronz. *Nimic nu s-a schimbat*, zice el, uitându-se pe geam. Se gândește, probabil, la lumina zilei care, acum la mijlocul toamnei, începe să devină moale și bolnavă. Pictorul este, prin natura lui, un fiu al soarelui și destinul lui este să trăiască după un ceas cosmic...

Privesc ultimele pânze ale lui Ion Gheorghiu. Impresie de forță și

Dim. RACHICI

Fericit

M-am năruit cu toate cuvintele.
Încerc să mă ridic în cărjele
Interjecțiilor –
Fericit ca dinainte
De grai.

Peste furioasele
zbateri

Semnele dispăuseră, obiectele se topeau.
Tu mă sărutai invizibilă, după
ciondănierea
Pentru convingeri politice.
Eram pe rând: rău
Sau noțiunea de ceață a râului –
Leneșă plutire peste furioasele zbateri.

Lăsam totul
În urmă.

Asimetria unei iubiri

O să plusez pe speranțele somnolente –
O să împing fructele înapoi, către flori.
Nu coborî la o fericire de grad mic –
Îmi spui –
Te vei obișnui cu ea ca și cu o potecă
Aflată la viitor, totdeauna. Mă simt,
totuși,
Parte solidară cu inima ta:
M-ai învățat să trăiesc în convențional,
Să-mi depun la bancă iluziile
(Îmi voi excomunica, de aceea, chiar
sângele!) –
Amant întormat al unei iubiri
Asimetrice.

Viața mea

Viața mea, bob cu bob, din lecturi,
Ca din nisipuri
Aurifere –
Continuu lovită, surprăta continuu
De-un râu ruginit.

vioolență. O lume bizară, nici abstractă, nici figurativă. Ceva ce nu există decât în imaginația pictorului și în limbajul culorilor. Regăsesc culorile sale, negrul agresiv și roșul-închis pacificator sau poate invers. Verdele-oliv, o veche culoare a lui Gheorghiu, trece acum, ca un motiv muzical, dintr-un tablou în altul. O pictură tăioasă, o pictură care nu lasă spiritul să doarmă. Cineva se uită în interiorul lucrurilor și descoperă angoasantele relații dintre ele. Picturile lui Ion Gheorghiu nu se pot povesti. Ele te invită (ce spun? – te somează!) să le gândești și, vorba filozofului, să-ți pui spiritul de observație la treabă...

— Unde și cum te situezi față de pictura ce se face azi în lume? Întreb, după ce-mi trec prin fața ochilor aceste madone severe ca niște stărețe amenințate de diavolii lucrurilor din afară – Nu știu, îmi zice pictorul. Știu doar în ce raport mă aflu cu natura. Sunt în relații bune cu natura. Este esențial pentru mine...

Mă despart de el și, când am ajuns la capătul culoarului, îmi vine să mă întorc și să-i pun din nou întrebarea sceptice babe călinesciene:

— „Lucrezi? Tot mai lucrezi, frate?”

1992

istoriei și nu-și împlinește menirea civică. „Destinul meu este să pictez”, îmi spune Alin Gheorghiu după ce îl pun la curent cu dilema mea. Și pictează, nu face nimic altceva decât să picteze. „Bun, zic eu, transformat în avocat al diavolului, pictezi dumeata, dar viața cetății, dar simțul civic, dar angajarea artistului, dar revoluția morală, dar purificarea societății, reincreștinarea nației...? Stai departe de imperativele morale ale momentului, stimabile, și colegii dumitale, spirite foarte intransigente, vor spune că, fugind de orice

istoria i-a dăruit-o. „Primejdioasa libertate”, zice Corneliu Baba într-un interviu publicat în *România literară* din 1 febr.1990. Ce trebuie să facă sau ce poate să facă un pictor cu acest dar? „Să știi intra din transa revoluției în transa de pictor și să nu uiți că, în timp ce teoretizezi și manifestezi în numele artei, muzele tac și culorile se usucă pe paletă” – răspunde Corneliu Baba. Admirabil.

M-a bucurat, trebuie să spun, și mi-a dat curaj faptul că un artist are tăria morală, azi, să-și ducă proiectele până la capăt... Nu vreau, se înțelege, să

Un destin tragic: Ioan Petru Culianu

Dicționarul religiilor

Istoria religiilor, un domeniu fascinant dar pretențios și dificil pentru cititorul nespecialist, a cunoscut în ultimul timp o adevărată renaștere în domeniul publicistic. Editura Humanitas a editat de curând un „Dicționar al religiilor” avându-i ca autori pe Mircea Eliade și Ioan P. Culianu. Editat pentru prima dată la Editura Plon în 1990 sub titlul „Dictionnaire des religions” lucrarea constituie o noutate în domeniul traducerilor și se poate găsi în versiunea românească a poetului Cezar Baltag, pasionat cunosător al miturilor și al lucrărilor lui Mircea Eliade în mod special.

În „Cuvântul înainte” scris de Ioan Petru Culianu la Chicago, la 5 ianuarie 1989, cu aproape un an înainte de a fi împușcat de un asasin necunoscut în Universitatea din orașul Chicago, autorul arată cum s-a născut de fapt ideea unui „roman al istoriei religiilor”. În mai 1975, pe când Ioan P. Culianu era studentul lui Mircea Eliade la Chicago, profesorul îi vorbise pentru prima dată de proiectul unei lecturi plăcute și instructive în același timp și care se adresa cititorului nespecialist. Discuția va fi reluată nouă ani mai târziu, în anul 1984 la Paris și Groningen. Ocupat cu terminarea „Istoriei credințelor și ideilor religioase” până în acel moment, Mircea Eliade se gândea să condenseze „Istoria” într-un singur volum care ar fi urmat să fie „un fel de

proiecteaze o lumină originală asupra sistemului religiilor”.

Sarcina redactării acestei lucrări îi va fi revenit discipolului, celui care, după

concluzia că avea nevoie de un colaborator, acesta din urmă a fost descoperit în persoana domnișoarei H.S.Wiesner, M.A. al Institutului de Limbi Orientale de la Universitatea din Chicago și M.A. în religie la Harvard. După o muncă migăloasă, de sintetizare, structurare și verificare a materialului, abia la începutul lui 1989 s-a putut vorbi de un text definitiv al acestui „Dicționar al religiilor”.

Lucrarea de față se dovedește a fi rodul colaborării, al modelării spirituale, al influenței pe care înțelepciunea dascălului a avut-o asupra discipolului. Din acest punct de vedere trebuie să înțelegem noțiunea de autor. Cartea de față are un autor spiritual și un autor propriu-zis, un privilegiat al soartei care a avut șansa de a-l fi cunoscut îndeaproape, de a fi învățat și de a se fi modelat în preajma unei personalități puternice, dotate cu generozitatea specifică excepțiilor.

În felul acesta prezentul „Dicționar al religiilor”, condensează un material vast într-un singur volum, menit instruirii rapide și informării profunde. Destinat cititorului mai puțin avizat, „Dicționarul” beneficiază de o structură compozițională binară. Caracterul de sistem al istoriei religiilor este pus în evidență de autor încă din „Introducere” pe care o face materialului său. Pornind de la explicarea epistemologică a lui Karl R. Popper, autorul recunoaște de la început „sărăcia istorismului” care întârzie să integreze noțiuni care au revoluționat lumea, precum „sistem”, „complexitate”, „informație”. Pornind de la definiția noțiunii de „fractal” pe care matematicianul francez Benoît Mandelbrot o dăduse „oricărei ramificații

infinite care se conformează unei anumite reguli”, fascinantă introducerea ne poartă spre înțelegerea vieții însăși ca „un fractal în spațiul Hilbert”. „Viața mea este un sistem foarte complex de fractali, un sistem care se mișcă în același timp în mai multe dimensiuni. Enumăr câteva dintre ele, „profesor”, „coleg”, „vecin” sau „dragoste”, „lectură”, „muzică”, „bucătărie”, după care mă opresc. În fiecare clipă a vieții mele sunt alcătuit din toate aceste dimensiuni și din nenumărate altele care nici nu sunt definite (încă) de Grand Robert și ale căror combinații sunt practic infinite ca număr.”

Pornind de la această surprinzătoare definiție a vieții sale autorul arată în finalul „Introducerii” faptul că „acest DICȚIONAR prezintă așadar, cel puțin trei „dimensiuni” sau niveluri de lectură: nivelul unei prezentări „obiective”, conținând datele esențiale pentru numeroase religii, nivelul „literar” care va permite fiecărui cititor să citească, dacă nu „romanul” istoriei religiilor, cum dorea Mircea Eliade, cel puțin o suită de povești având același subiect: și, în fine, nivelul unei analize a structurilor sistemelor religioase, a asemănarilor și deosebirilor dintre ele. Asemeni luminii lămpii proiectându-se pe ecran, gândurilor mele care se îndepărtează de ordinul și acestor pagini care rămân imprimate în memoria lui, cele trei dimensiuni ale cărții de față vor fi prezentate simultan în fiecare moment. Căci cărțile au viața lor, și această viață nu este nimic altceva decât un fractal într-un spațiu Hilbert.

Îi rămâne deci cititorului opțiunea de a descoperi nivelul de lectură care i se potrivește cel mai bine precum și fascinantă lume a istoriei religiilor înțelegând sistematic, o lume ce-și urmează propriile-i legi, mereu aceleași, fără ca prin aceasta să-și piardă fascinația și originalitatea.

Luiza MARINESCU

„Mircea Eliade – Ioan P. Culianu: DICȚIONAR AL RELIGIILOR cu colaborarea lui H.S.WIESENER – traducere de CEZAR BALTAG, Editura HUMANITAS, BUCUREȘTI, 1993.

ELIADE/CULIANU

propria-i mărturisire, a stat de vorbă până în ultimele clipe cu profesorul său. Cum soarta nu l-a mai lăsat pe Mircea Eliade să decidă în privința acordului la acest „Dicționar al religiilor”, Ioan P. Culianu a hotărât să pună în practică ideea maestrului său. Discutând cu doamna Christinel Eliade și ajungând la

sunt mai puțin cunoscute, dar un ecou al genului ar putea fi considerat serialul tv. *Twin Peaks*, tip de mister și comunicare artistică ce, poate fi întâlnit și în *Pergamentul diafan*.

Pentru bunul cunosător al cercetărilor autorului, pentru acei dintre cititori orientați chiar mai vag asupra preocupărilor lui Culianu, există impedimentul de a considera cartea, înainte de lectură, un exercițiu de divertisment, o „violență d'Ingres”, printre paginile căreia se vor întâlni cu judecata „rece” a omului de știință, cu frîgul cosmic al rigorilor logicii științelor, cu un demiurg ce ține sub control sever acțiunea și personajele. E adevărat că ne aflăm în fața operii unui creator erudit cu reflexe literare mitice dar finalitate ei, nu e de a lămuri, ci de a spori misterul. Suntem martorii unei înlăturii narative care ne trimite la modelele Borges Eliade, Eco și Plonjiam, o dată cu autorul, în timpul etern (trecut-prezent-viitor) când din universul osmotic entitățile dobândesc știința și conștiința de sine, când par a se autonomiza ideile. Efectul sugestiv e, din acest punct de vedere, foarte clar: „istoria umană mi se dezvăluia ca o povestire corporativă în care deosebirile dintre actori sunt doar iluzorii. *Eram*, în orice clipă, bătrânil orb care primea în fiecare duminică, punctual, pe pragul catedralei, un dinar de la Cosimo de' Medici; dar eram și Cosimo și, într-un fel, moneda însăși, traiectoria ei, mediul pe care-l străbătea, piatra pragului și crăpătura din piatră, altarul, mulțimea, privirea preotului ațintită la potir, cuvintele *hoc et*

corpus... Sufletele sunt veșnice – ca ideile – și trec dintr-un trup în altul, personajele au puteri miraculoase, acțiune și eroi se fac și se desfac, se țes și se destramă. Continuitatea fragmentelor din acest joc de puzzle e dată de câteva senzații și imagini „gustul sării de mare în gură și în nări”, verdele smaragdilor, prezența, mereu sub alte nume, a femeii cu părul roșu, fiecare dintre aceste simboluri sugerând ideea primordialității, a oceanului planetar din care s-a ivit omenirea, și fertilitatea.

Textul are o substanțială încărcătură terminologică (din istoria religiilor), conține, literar vorbind, adevărate fișe de caracterologie pentru personaje, cuprinde descrieri grațioase dar precise pe un fundal ades fulgerat de ocultism imposibil de explicat al evenimentelor. Narațiunea este însă foarte riguroasă concepută, nimic nu e fără de rost, deși cognoscibilul nu prezintă interes, iar acțiunea nu poate fi „povestită” fiindcă rațiunea ei e misterul. Ce ar rezulta din așezarea corectă a fragmentelor unele lângă celelalte în acest puzzle? Imaginea unei lumi care, poate, trăiește în subconștientul nostru, emoțiile subtile pe care le generează cunoașterea ei profundă, contururi diafane, unitate, fantezie. Acestea pot fi, toate la un loc, pur joc al fanteziei în fața reflexelor inefabile produse de lumină la trecerea ei printr-un smaragd.

Pergamentul diafan este o carte mirabilă.

Lucian CHIȘU

* Ioan Petru Culianu, *Pergamentul diafan*, traducere de Dan Petrescu, Editura „Nemira”, București, 1993

Pergamentul diafan

S-au împlinit, de curând, doi ani de la dispariția tragică a tânărului cărturar Ioan Petru Culianu. Moartea violentă a succesorului lui Mircea Eliade la catedra de Istoria religiilor a Universității din Chicago e în continuare învăluită în mister și, prin aceasta, dă frâu liber speculațiilor de tot felul. Față de consecințele pierderii pentru cultura română (și nu numai) a savantului care atinsese abia 41 de ani, contează mai puțin că la mijloc s-a aflat mâna lungă și răzbușătoare a fostei securități, rivalitățile personale, sau „conflictul” cu mișcarea *new age* (pomenită de unii, deși nu știm mai nimic despre această mișcare).

Contează acum din ce în ce mai mult ce ne-a lăsat I.P. Culianu, adică 15 tomuri reprezentând lucrări de referință în domeniul său de activitate, redactate în limbile română, italiană, franceză și engleză, un *Dicționar al religiilor* (Eliade-Culianu) tradus recent în limba română, o mulțime de colaborări în revistele de specialitate. Acestora li se adaugă, unii vor spune ca un element inedit, ciclul de povestiri *Pergamentul diafan**, dispus în forma unui roman-puzzle. Volumul apare în traducerea fără de cusur a lui Dan Petrescu și cred că reprezenta, în mediile culturale ale țării în care a fost conceput, o încercare literară de o mare modernitate. Cărți, precum cea scrisă de I.P. Culianu, s-au bucurat de un imens succes în America. La noi

Lumea nu mai are pitorescul de altădată

– Eugen Ionescu în dialog cu Andrei Burac –

Eugen Ionescu nu e prea generos cu presa română și răspunde greu solicitărilor ei. Cei mai mulți dintre jurnaliștii ce-i trec pragul casei pariziene sunt refuzați cu bonomă eleganță atunci când vor să-l intervieveze, academiciatul (francez) limitându-se doar la acordarea de... autocrafe iar atunci când glosează eveniment din Țară (politice îndeobște) o face edictual, în texte de-o frază.

Și totuși...

Marele scriitor a făcut o excepție cu poetul Andrei

Burac, redactor șef al preafrumoasei reviste de cultură „Columna” ce apare la Chișinău! Convorbirea cu Ionescu a fost tipărită cu meritul fast în fruntea numărului 1 din 1993 al publicației la aproape un an de la imprimare (5 mai 1992) de unde, cu acceptarea generoasă a prietenului Burac o trecem în paginile „Literaturului” bucureștean.

E un adevărat eveniment.

E un dar.

... Și iată cum ne înțelegem noi românii: primim (pe

malurile Dâmboviței) un mesaj al franțuzo-valahului de peste Sena, grație unei tiparnițe a moldovenilor de peste Prut. A românilor de peste Prut.

Acum, în amurg (veac, mileniu) când Europa își desenează harta cu tot mai multe „fări” românești...

Numai Ionescu a rămas Unul.

Unicul.

Ca și Ionescu, am putea zice...

Gheorghe TOMOZEI

— *Mult stimate domnule Eugen Ionescu, cu toate intemperiele prin care au trecut cărțile Dvs. sunt cunoscute și în Basarabia. Ce-i drept, căile lor până la cititor au fost foarte anevoioase. Existau timpuri când literatura română era interzisă în această regiune. Acum, grație celor întâmplare în ultimii ani, la Chișinău funcționează și un Teatru profesional ce poartă numele lui Eugen Ionescu, unde sunt jucate cu preferință piesele dramaturgului Eugen Ionescu. Iar noi, românii – moldovenii de aici, suntem mândri de acest fapt. Aș dori să vă întreb dacă ați cunoscut artele și în special literatura din Basarabia.*

— Dragă prietene îndeapărat, dragă Andrei Burac.

Scuzați-mă că vă scriu în franceză cunoscând româna. Pur și simplu mă doare mâna dreaptă și nu pot scrie. Sunt sigur că trebuie să cunoașteți franceza, secretara mea nu cunoaște româna.

M-am bucurat foarte mult aflând că ați citit și ați apreciat cărțile mele. Știu că românii din Basarabia li se interzicea să citească operele autorilor români și mă bucur să constat că această limbă a supraviețuit ocupației sovietice. M-am bucurat cu un fel de sfială că teatrul care îmi poartă numele montează piesele mele. Din păcate, cunosc extrem de puțin literatura și arta făcute în scumpa Basarabie.

— *Sperăm să ne înțelegeți, deși sunteți considerat de o lume întreagă un scriitor francez, mai ales noi, românii din Basarabia, vă considerăm că sunteți un român, un scriitor român în Franța, la Paris.*

— De fapt, mă consider mai mult francez deoarece, născându-mă la Slatina, la 26 noiembrie – „stil nou”, am plecat în Franța cu părinții mei înainte de-a avea 2 ani, și o parte din copilăria mea am stat la Paris, dar cred că cea mai interesantă parte a copilăriei mele mi-am petrecut-o într-un sat din Mayenne. Am fost fericit acolo și, în mod normal, consider că Franța este patria mea. Copilăria, cred eu, este timpul în care de fapt se formează un om.

Acestea fiind spuse, mărturisesc că m-am simțit român mult mai târziu, în epoca în care majoritatea francezilor credeau ideologia mai avantajoasă decât realitatea, aveau în mare parte pentru „intelectuali”, simpatii deosebite și val, și pentru Rusia Sovietică, deoarece nu se înțelegea nimic din ceea ce se întâmpla în U.R.S.S.

— *Știm că ați avut o cu totul altă părere despre ideologia comunistă.*

— Am luptat întotdeauna împotriva unei asemenea

atitudini și eram tratat nefavorabil, dar în țările libere, din ferice, nu am fost arestat și am continuat să scriu ceea ce credeam în jurnalul „Figaro” și pe urmă în unele din cărțile mele, care era adevărul și căți intelectuali francezi se însăla. Acum, după ani și ani de iluzii bolnave, periculoase, ei au înțeles în sfârșit.

— *Știm că nu o dată ne-ați luat apărarea și nouă – basarabenilor.*

— Am încercat, după cum v-am spus, să informez francezii asupra realității sovietice. Am înțeles că drama voastră, a basarabenilor, a fost tragică și știu că ați suferit mult. Ceea ce s-a petrecut în Basarabia depășește toate nenorocirile posibile.

— *Dar ce imagine au francezii acum despre Republica Moldova, stat apărut recent pe harta lumii?*

— Francezii n-au avut nici o informație despre ceea ce s-a petrecut în Basarabia, ei nu cunosc aproape deloc această frumoasă provincie, considerată de dâșii rusească după ce Napoleon a dăruit-o Țarului.

— *Ce credeți despre încercarea de „neunire” la momentul a Basarabiei cu patria mamă?*

— Eu cred că n-a venit momentul pentru a răspunde la întrebarea dumneavoastră privind reunirea Basarabiei cu România, dar el va veni. Multe lucruri, de fapt, sunt foarte neclare în România, care este deocamdată regizată de vechii agenți ai securității rămași, din păcate, să-și exercite funcțiunea.

— *Dar să revenim la vremurile când ați stat în România.*

— De la 13 ani până la 25 de ani am locuit în România, am învățat din nou româna și am scris cărți, o carte mică – „Elegii pentru ființe mici. Când aveam 25 de ani – am revenit în Franța, stabilindu-mă aici definitiv.

— *Pe atunci la sigur că aveai statut de scriitor român la Paris...*

— V-am spus că m-am simțit din nou român după evenimentele care m-au ajutat să le deschid ochii și francezilor. Zdrobirea vecinului nostru răuvoitor ne-a făcut să ne bucurăm mult.

— *Unii din scriitorii regăteni, precum și intelectuali din generația Dvs. în tinerețea lor de până la '44, au cunoscut Basarabia cu diverse ocazii. Ați avut vreun prilej și Dvs să ne vizitați mealeagurile? Dacă nu, atunci ce imagine aveți, de la distanță, bineînțeles, despre acest spațiu românesc?*

— N-am avut posibilitatea să plec în Basarabia, cu toate că am fost numit profesor la

Cetatea Albă, deoarece am fost chemat în același timp să-mi fac serviciul militar și, bineînțeles, serviciul militar a avut prioritate. Cunosce geografia și istoria Basarabiei și iubesc această țară pentru că a redevenit autonomă.

— *Ce v-a făcut să părăsiți*

sa, suportând toate suferințele mele psihice. Sunt fericit că ea știe acest lucru.

— *Ați suferit de singurătate printre oameni? Andre Malraux va calificat pe undeva straniu... „Acest bătrân maestru al singurătății”. Afirmația v-a ofensat, v-a lăsat indiferent sau*

România fiind un scriitor tânăr, dar cu un nume destul de cunoscut, mai ales după apariția în 1934 a celebrului volum „NU”?

— La vârsta de 25 de ani am plecat în Franța deoarece, precum am spus și în piesa mea „Rinocerii”, România era „Regatul” totalmente dependent de garda de fier. M-am refugiat cu soția în Franța, la Paris, întrucât din ferice, n-am fost doborât de rinocerite, asemenea unei mari părți din intelectuali occidentali.

— *Ați scris la începuturi versuri, critică literară, apoi dramaturgie, proză...*

— Este adevărat că am recurs și la pictură, dar fiind că fusese asediat de cuvinte. Între timp am scris, pe când aveam 77 de ani, o carte intitulată „La quete intermittente” („Căutarea intermitentă”) și un libret de operă pentru preotul Maximilian Kolbe, care a murit salvând viața unui alt prizonier în lagărul de concentrare Auschwitz. Am scris și versuri, niște poeme mici cărora nu le atribui o valoare deosebită – înainte de a scrie cartea mea „Non”, adică „Nu” și o viață aproximativă cu cea a lui Victor Hugo. Fiica mea a dat titlul acesteia cărții, numite de către ea și „Hugolades”; ea este o domnișoară foarte frumoasă și foarte atașată de mine, spre deosebire de maiică-

v-a bucurat?...)

— N-am resimțit singurătatea pentru că în Franța existau totuși destui oameni care nu gândeau ca naziștii.

— Lam cunoscut pe Andre Malraux, dar nu știam să o fi spus despre mine că sunt un vechi profesor al solitudinii.

— *Ce a însemnat pentru Eugen Ionescu pe parcursul vieții sale „a fi liber”?*

— A fi liber înseamnă, în afara definiției bine cunoscute, să fac ceea ce vreau până la libertatea altuia.

— *Știm că marii scriitori nu sunt tentați să activeze în diverse asociații, societăți, uniuni scriitoricești. Cu toate acestea, aș vrea să vă întreb dacă sunteți membru al Asociației Mondiale a Scriitorilor (P.E.N. Internațional). Noi, oamenii scrisului de aici, nu cunoaștem multe despre această instituție. Dar, după marea deschidere spre Occident, și bruma noastră de literatură din Basarabia a fost cooptată în P.E.N. Internațional. Credeți că ar fi real un contact al nostru cu P.E.N. – Centrul din Franța?*

— Ați procedat bine, de fapt, înscriindu-vă printre membrii Pen Clubului.

— *Ați călătorit mult prin lume? Dacă – da, atunci ce înseamnă pentru Dvs această pasiune?*

— Am călătorit, în fond,

foarte mult prin America Latină, Italia, Mexic, Statele Unite, Canada, Anglia, Islanda, Israel, Tunis, Hong-Kong, Tailanda etc... Am călătorit extrem de mult din următori considerenți: simțeam nevoia de a renova lumea sau, dacă vreți, viața pe care am avut-o în această lume. Vai, lucrurile devin tot mai puțin importante pretutindeni: aceleași frigidere, aceleași încălzitoare, aceleași mașini etc., etc... Lumea nu mai are pitorescul de altădată.

— *Fiind născut într-o zonă a Europei unde pe parcursul istoriei s-au depus trei straturi mari de cultură (română, orientală și slavă), ce a însemnat pentru începuturile literare ale scriitorului Eugen Ionescu cultura rusă?*

— Eu am cunoscut și am iubit Rusia prin intermediul lui Dostoievski, Tolstoi, Cehov, scriitorii pe care-i iubesc mult mai mult decât pe autorii francezi, cu excepția lui Nerval, Rimbaud, Baudelaire și Proust. Țin, de asemenea, enorm la un autor care nu este rus de origine și pe care-l cheamă Kafka. Dar afirmând că țin la acești autori nu e neapărat să se considere că țin în aceeași măsură și la compatrioții lor. După cum v-am spus deja, francezii sunt în viziunea mea mult sub nivelul în care s-au aflat în perioada lor „gauchiste”. Aș putea numi și alți autori: Rabelais, Pascal, Claudel și alți câțiva. Vă sfătuiesc să citiți mai puțin din autorii citați. Trebuie să adaug că îmi place mult de tot Andre Breton și suprarealiștii, precum și Tzara, care era român.

— *Dar dintre autorii români? Dintre autorii români țin mult la Creangă, Eminescu, Urmuz și Caragiale.*

— *Sunteți un om religios?*

— Încerc să fiu un om religios. Din această problemă, care devine întrebare, e alcătuită ultima mea carte „La quete intermittente”.

— *Ce a însemnat pentru Dvs imprevizibilul în viață?*

— Posibilitatea de a reveni în Franța a fost imprevizibilă pentru mine și a fost un noroc al meu.

— *Și, în fine... doar câteva cuvinte pentru cititorii și spectatorii din Basarabia, care vă asigur, vă admiră și vă iubesc mult.*

— Eu îmi salut și-i îmbrățișez pe toți cititorii și spectatorii din Basarabia. Îi admir și sunt fericit că au o viață un pic mai bună ca altădată. Vă mulțumesc din inimă pentru faptul că-mi cunoașteți opera și vă promit să vă scriu dacă am să mai trăiesc. Vă mulțumesc încă o dată și vă îmbrățișez, dragă Andrei Burac.

Paris, 5 mai 1992

Amarilis

Chiar mă bărbieream, am obrazul plin cu spumă și cred că arăt ca un monstru.

— Te-am deranjat. Voiam să te rog ceva... urgent pentru mine.

— Vin în două minute! Știu, am uitat apa pentru...

— Aștept! Șopti zămbindu-mi.

M-am repezit în baie, m-am săpunit din nou și în mare furcă m-am tăiat. Sângele mi curgea pe obraz și nu voia să se oprească cu toate astringentele pe care le-am aplicat. M-am spălat la chiuveță până la brâu deși mă pregătisem să fac duș, miroase plăcut, m-am îmbrăcat și am ieșit.

— Mă întorc dintr-o bătălie! I-am spus și i-am arătat tăietura peste care am aplicat un colț de hârtie dintr-un servetel. S-a ridicat. Ochii larg deschiși mă cuprinseseră o clipă și mi-am văzut adevăratul chip.

— Amarilis, Amarilis! Am mângâiat ușor frunza lungă ca o limbă de sabie, verdele ei întunecat, apoi am deschis palma să pot cuprinde floarea și în acel moment mi-am dat seama de gest. „Iubita mea, am șoptit,” I-am alins ușor obrazul, mi-am potrivit deschiderea mâinii după forma lui, m-am aplecat spre buzele ei și i-am sorbit răsufletul, mirosul, gustul și am simțit cum totul în jur se dilată, se abstește și scânteiează. Amețituri ne-am privit fără nici o vorbă. I-am sărutat părul, ochii, buzele, sânii, șoldurile cu liniile lungi, tari și întunecate, pântecul, coapsele, gleznele și m-am așezat în genuenchi. Din corpul ei ieșeau aburii calzi ca după o lungă și grea alergare. I-am învăluit fierbințeala trupului cu respirația mea, apoi am sorbit încordarea și am simțit cum se rup chingile nevăzute ale inhibițiilor sufletului și trupului.

senzație de amețeață. Deliram. Nu găseam cuvintele de iubire și m-am revoltat. Mintea-mi debita tot felul de ineptii, nu mai eram eu, depindeam de cineva, de cineva care nu era prezent. Mi-am revenit greu.

În baie, oglinda. O dungă subțire întunecată cobora din tăietura spre gât. Am simțit atingerea femeii. M-am întors, am cuprins-o în brațe și ea mi-a sărutat locul rânit și deodată o cupă imensă roșie și două limbi ciudate, verzi ne prinse în altă îmbrățișare și cupa, un clopot deasupra noastră, ne învăliu încet, încet într-o mireasmă plăcută. Sunete ciudate veneau din bolta întunecată. Ciocănelele auzii se loveau între ele deasupra capetelor noastre și o pulbere fină, galbenă se lipea de păr și piele. Eram poleiți cu aur și nu mai simțeam mirosul femeii pe care o iubeam și o țineam în brațe și nu mai simțeam gustul sărutului ei. O flacăară se apropia din ce în ce mai mult, părea o gură imensă de cupror și am putut privi limbile care se înaltau galbene și albastrii, nu verzi, așa cum le văzusem eu la început. Simțeam capul iubitei greu, lipit de pieptul meu, sub stralul de aur care-i acoperea trăsăturile și am văzut cum polenul acela galben se întindea peste pleoapele ei și o orbi. Am încercat să strig, să mă desprind din îmbrățișarea aceea ciudată, dar nu era posibil. O aripă mătăsoasă se plimba peste trupurile noastre și pe măsură ce ne atingea, puterile slăbeau. Stăteam îmbrățișați în fața oglinzii în care nu ne mai puteam privi. Mirosul de metal stăruia în toată încăperea. Pensule de toate mărimile, dați, ciocane, șchițe, ciorne aruncate, un șevalet din care se desprinde o jumătate de trup, covata cu lut, formele în care bronzul se lăfia în voie, scrumiera și ceașca cu cafea, o sticlă cu vin, vin întunecat ca și

Într-o zi, într-o clipă a vieții mele, am trecut pe lângă un om care avea cea mai mare nevoie să fie ajutat - și nu i-am întins mâna. Totuși. Tudora nu mi-a reproșat acest lucru, poate considera mult mai de preț faptul că fusesem alături de ea, măcar suflându-i. Altfel, era extrem de singură. Nu mi-aș fi închipuit că, nici măcar în cele mai grele momente, nu mă va chema. Socolise probabil că trebuie să mă țină la distanță de raul care o impresura. Nu puteam să împart asta cu nimeni, mi-a spus.

În după un mi-a căzut sub ochi numărul de telefon pe care îl crezusem pierdut, al surorii ei, luncend dintre copertele unei cărți. O luasem din raft nu ca s-o citească, ci doar ca să-mi pot aminti câteva rânduri fascinante: „Orice om care a încercat o experiență absolută devine, în propriii săi ochi, un supraviețuitor”. I se potriveau Tudorei. Își alesese meseria de jurist, sigură că o va putea practica fără jumătăți de măsură, dat fiind că dreptatea absolută și adevărul (fără pat!) erau pentru ea zei ce trebuiau să-și găsească neîntârziată întrupare pe pământ. Și, cum pământul e mare, ei trebuiau aduși întâi de toate în uitatul colț de lume în care o absentă de nota 10 a Facultății de Drept fusese trimisă, într-o toamnă, cu nobila solie.

Am format deci numărul de telefon al surorii mai mari (pe care n-o cunosusem niciodată), mi-am rostit numele și am așteptat. De la celălalt capăt al firului a sosit o exclamație de bucurie. Desigur, nu pentru că o prietenă oarecare se interesa de soarta Tudorei, ci pentru că persoana respectivă lucra la un ziar. Numele meu, cunoscut din pagina tipărită, era deseori rostit în casa aceea. „Vino s-o vezi neapărat, insistă sora cea înțeleaptă. A fost foarte bolnavă (aici a urmat o ezitare) cu inima. Și-a dat demisia din serviciu”. Am început să strig în receptor, promițând că vin repede și am închis, stăpânindu-mi cu greu tulburarea. Va să zică, până aici se putea ajunge?

În sufcantul apartament de la etajul 10 al mamei și surorii sale, totul era dat peste cap, se făceau reparații. La câteva minute după ce am intrat, a sunat și Tudora la ușă (locuia foarte aproape și nu avea telefon). Am regăsit-o schimbată. Slăbise și se urășe. Rudele n-au lăsat-o să-mi adreseze nici măcar un singur cuvânt. O întreprueam mereu, insistând ca discuțiile noastre să aibe loc aici, în prezența lor. Ea vroia totuși să mergem acasă la ea. Am ieșit și, pe scări, și-a vărsat tot năduful: „Nu înțeleg. Mama și sora mea nu înțeleg nimic. Le e greu să priceapă când le spun prin ce am trecut”.

Am revăzut, într-o clipă, filmul întâlnirii noastre din urmă cu un an când, ca o școlăriță cuminte, venise la biroul meu și se așezase cu mâinile încrucișate în poală. Aveam un dosar roșu, enorm, în care mă străduiam să notez cu fidelitate numele, adresa, locul de muncă și necazurile fiecărui din cei ce așteptau la rând. Dar, după ce i-am notat numele, n-am mai putut scrie nimic. Amănuțele pe care le relata compuneau o atmosferă apăsătoare. Era ultima juristă angajată în întreprindere. Ultima, pentru că toți juriiți care soseau aici erau, mai devreme sau mai târziu, concediați. Găseau falsuri în acte, fraude de milioane de lei și credeau că pot să ceară pedepsirea vinovaților. În vreme ce conducerea se străduia să mușamalizeze totul. Nu, aici oamenii nu furau de capul lor; furtul era organizat. Se practica o contabilitate dublă, tot ce aparținea întreprinderii putea fi vândut în afară, fără nici un act.

Țintă în mișcare

Întreprinderea se fura pe sine. Dar cum să fii jurist și să accepți așa ceva? Tudora deschisese câteva procese. În numele întreprinderii, desigur, împotriva unor salariați prinși în flagrant. Și atunci începuseră șicanele. Conducerea trecuse imediat de partea hoților. Colegii, de partea conducătorilor.

— Și totuși, de ce a trebuit să pleci?

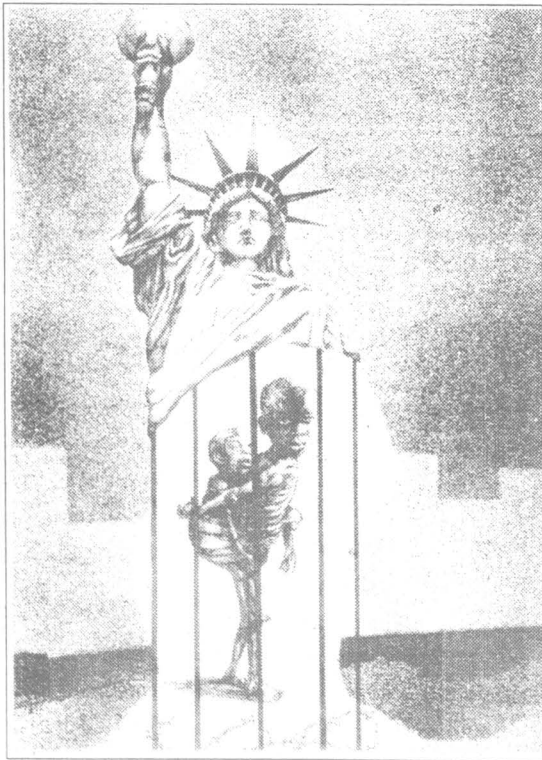
Stăteam în fața ei, pe fotoliu, iar ea se învățea prin cameră, agitată, neconvinsă că ar trebui să se așeze.

— Din dosarele proceselor mele, spuse într-un târziu, au desprut, pe rând, toate piesele de bază. La înfățișări, mă pomeneam aruncată în ridicol. Mi-au luat mâinile, asta mi-au făcut. O vreme am avut încredere în poliștii de le economic și în procurorul cu care lucram. Pe urmă mi-am dat seama că și ei fuseseră mânjiți. M-am plâns șefilor lor și m-am izbit de alt zid. Până când am înțeles acest ciudat principiu de vasa comunicante, în care apa urca, împreună cu mizeria morală, cu atât mai sus cu cât sursa se situa mai sus, la rândul ei. Oho, și ce sursă generoasă era! Atunci a început să-mi fie frică. La serviciu mă sufocau cu sarcini absurde, aproape imposibil de realizat, ca să mă umilească. Într-o zi, un coleg a scuipat, ca din greșeală, exact peste pantofii mei noi, albaștri. Un altul m-a amenințat cu bătaia, dacă nu renunț la procese. Și alte semnale, pe care nu mi-a fost greu să le decodific; o piatră care mi-a spart geamul; nepoțica mea care s-a întors de la școală cu obrazul înroșit de palmele unor necunoscuți; o sticlă aruncată de la etaj care cade și se sparge drept în fața mea. Colegii mă izolaseră complet, doar din când în când mai venea câte unul să-mi spună ce vorbe urâte se spun despre mine.

În cameră intrașoțul ei. Salut și se retrase, jenat că ne-a întrerupt discuția. Părea că nu vrea să-și supere, cu nici un preț, soția.

— El ce spune de toate acestea?
— A fost tu mine, din tot sufletul. A încercat să mă ajute. O vreme nici nu mi-am pus problema să plec de acolo, pentru că nu știam unde, dar el m-a asigurat tot timpul că n-am să-i fiu o povară. Cu mama și cu sora mea a fost mai greu. Erău convinse că exagerez. Spuneau că e greșeala mea dacă n-am învățat regula jocului: adică să tac și să nu mai văd. Să nu mă pun împotriva curentului. La ce pot să servească, în fond, crizele de conștiință? La nimic.

Discuția pe care am purtat-o cu Tudora, acasă la ea, nu are totuși coerența cu care încerc să o redau aici. Se întrerupea ca să-mi povestească o amintire din copilărie, legată de tabloul pe care-l aveam în fața mea pe perete sau ca să-mi vorbească de pasiunea ei cea mare, florile (balconul apartamentului, ticsit cu flori, era o adevărată oază de răcoare), ca să revină pe firul povestirii, continuând prin a deplânge soarta florilor pe care le avusese în birou și care, în cursul evenimentelor care s-au petrecut, s-au uscat toate. Într-o zi, o stare depresivă a făcut-o să nu se mai poată ridica din pat. Nu s-a adresat unui medic și nu s-a internat.

Din ochii deschiși se prelingeau tăcute lacrimi care-mi ardeau brațul. M-a cuprins spaima. I-am acoperit obraji cu săruturi și gustul lacrimilor amestecat cu gustul sudorii mi-au dat o

sângele animalelor și, peste toate, cuprorul în care sculptorul ne va așeza să ne cuprindă flăcăril și să ardem, să ardem.

Doina CETEA

poate și pentru a nu le da satisfacție a celor. Cum ar fi jubilat, făcând-o nebună! Așa că și-a dat demisia și a rămas, cu plânsul și cu florile, acasă. Și în acest moment urma ceva curios.

— Cel mai mult m-a durut lovitură pe care mi-au dat-o prin ziar.

— Ce spui, prin ce ziar?

— Un ziar bucureștean, prin care m-au atacat.

— Să-l văd.

— Îmi pare rău, l-am aruncat. Erau trei numere la rând. Mi-am dat seama, cu groază, că ei știu totul despre mine. Sfârșind cu cele mai mici amănunte, cu secretele care erau folosite împotriva mea. Cu care mă amenințau, mă șantajau, fluturându-le în pagină, ca să mă umilească.

— Dă-mi un exemplu.

— De exemplu numele bunicului meu, pe care l-am iubit foarte mult. Ce căuta numele acela aruncat într-un articol, ca din întâmplare? Era un semn pus acolo ca să-mi dea de gândit. Să mă avertizeze că totul se știe. Deci, au arme suficiente împotriva mea.

— Cine semna articolele?

— Un ziarist despre care chiar tu mi-ai vorbit la un moment dat: Dan Obadă. Am avut ocazia să-l cunosc, mai mult, i-am vorbit despre procesele mele, pentru că, mi-am spus, e bine să fie câțiva oameni care să știe ce fel de povară mi-am luat. Într-o zi puteam să cad și atunci tu sau el sau un al treilea ziarist rămânea să deună mărture.

— Și totuși, Dan Obadă a scris împotriva ta?

— Mă învinuia că am abandonat prea repede. Scotea la iveală slăbiciunile, șovăielile mele. Și e posibil să le fi cerut chiar lor date despre mine, folosindu-le în articole. În felul acesta, s-a aliat cu ei.

— Concret, ce fel de date?

— Într-o seară, aici, în apartamentul meu, a avut loc o discuție între mine, sora mea și cumnatul meu. Luasem tustrei o hotărâre din cele care se iau la o răscură a vieții, hotărâre într-un fel legată de faptul că tocmai îl îngropasem pe tata. Discuția trebuia să rămână numai între noi. Și totuși, articolul din ziar făcea aluzie la ea!

— De unde ar fi putut să știe ziaristul?

— Am o bănuială... Cumnatul meu, adică fostul meu cumnat, căci între timp s-a despărțit de sora mea, le spunea totul despre mine. M-a dat pur și simplu pe mâna lor.

— Dar de unde până unde au ajuns aceste informații în ziar? Numele voastre apăreau acolo?

— Nu.

— Și atunci?

— E o țesătură dibace, de aluzii...

— Mi se făcu dintr-o dată frică. Oare femeia aceasta pierduse legătura cu realitatea? Mai rămănea să verific, în ziarele cu pricina. Deși nu speram ca Tudora să fie subiectul care să intereseze presa centrală, și mai ales la modul relatat (imaginat?) de ea.

— E-adevărat ce spune sora ta, că ai fost bolnavă cu inima? O mai întreba.

— Este un fel al ei de a spune... De fapt, și ea crede că am înnebunit.

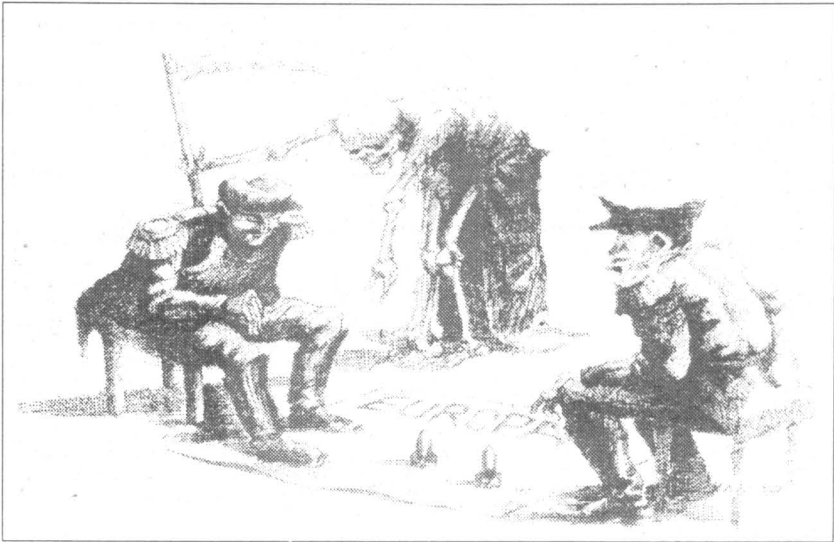
— Câteva zile mai târziu, în sala de lectură a bibliotecii, frunzeam teancuri de ziare, sperând să le găsesc pe cele vinovate. Sau, poate, dimpotrivă, mă străduiam să nu le găsesc, de teamă să nu mi se confirme bănuiala că Tudora a înnebunit. Cu această frică sporind mereu, citeam tot ce purta semnătura lui Dan Obadă. La un moment dat, am remarcat, într-un articol de-al lui, o idee cunoscută. Era preluată

dintr-un articol scris de mine, numai că întoarsă pe dos, ca o mânășă. Răstălmăcită și batjocorită. Și eu, care nu știusem nimic! În numărul următor, un alt articol, tot în replică la un articol de-al meu. Bine că-i dădeam subiecte! Îl hrăneam pe câte două-trei coloane. Barem, să fi împărțit cu mine drepturile de autor! Pentru că nu făcea decât să transcrie, pe negativ, teme pentru casă pe care eu i le dădeam. Din când în când ridica glasul, justifiat. Cuvintele „lașitate” și „abandon” reveneau. Îmi dădea impresia că știe despre mine și ceea ce singură n-aș fi avut puterea să-mi mărturisesc. Și deodată mi-am adus aminte de Tudora: nu cumva interpretează articolele în care jurnalistul mă viza pe mine — ca un atac la adresa

ei? Și ea abandonase, poate prea devreme, un câmp de bătaie. Erau trei articole, în trei numere consecutive, exact cum îmi spusese. Într-unul apărea numele Iosif (întâmplător, al bunicului ei), aici cu referire la personajul biblic. Era descrisă apoi o scenă cu trei personaje, Maria Magdalena, Maria lui Iacov și Iosif din Aritmateea, care se adună la puțin timp după ce l-au îngropat pe Isus. Ei au o revelație — scena fusese imaginată de mine și era reluată de ziaristul bucureștean, cu un comentariu malițios. Poate că în acest dialog, al celor trei, Tudora recunoscuse vorbe care fuseseră rostite în casa ei, după înmormântarea tatălui. Pentru că oricând și în orice loc de pe pământ pot exista trei personaje care, cu de la sine putere, să decidă că Dumnezeu există. Dintr-un mileniu într-altul, dintr-o viață în alta, ba chiar dintr-un ziar într-altul nu e chiar așa de greu să plimbi fapte cu valoare de simbol. Asta nu înțelegea Tudora. Că întâmplările, numele, cuvintele unei vieți pot fi traduse pe orizontală, într-o altă viață, pe verticală, într-un alt timp. Așa se face că articolele care mi se adresau mie i se potriveau și Tudorei. Dar ea luase totul asupra ei, dăruită fiind cu vocația de a suferi în locul altora. Jucase rolul paratrăsnetului, chemând în ea răul meu. Mi se substituise.

A fost o mare ușurare să descopăr că totuși eu eram adevărată țintă a acelor atacuri și nu ea și, în sfârșit, că articolele existau. Ciudad, ele păreau că urmăresc o țintă mișcată, în care mereu alt chip putea apărea în spatele unui chip. Și cine știe dacă adevărata lor țintă era cumva cel îngropat în urmă cu două mii de ani, vinovat de faptul că, nemămurat, lăsase să se creadă că nici n-a existat?

— Dă-mi un exemplu.

— Bă, fraților — zicea Gavrilă al Mășului —, e cam devreme, asta nu e primăvara noastră, nu vâ luați după ea că prăpădim sămânța. A noastră, primăvara, e mai târziu, la Blagovestenie abia vin berzele.”

Apoi s-au chitit cucii pe sat. Se sculară oamenii de cu noaptea să pună ceva pe oamba ca să nu-și spurce cucul. Primul pe care l-a spurcat cucul a fost Flore-al Petrii. Era în grădina, se sculase să dea toa la niște ierburii

S e desprimăvărare devreme. Cerul se ridicase sus de tot și lăsase lumea într-o lumină vie, amețitoare. Mugurii au plesnit într-o noapte. Căii se scuturau în grajduri a ducă, urca nebunia în toate, în ierburii și în sânge, oamenii se curățau de gânduri și de iarnă ca de niște solzi grei.

— Bă, fraților — zicea Gavrilă al Mășului —, e cam devreme, asta nu e primăvara noastră, nu vâ luați după ea că prăpădim sămânța. A noastră, primăvara, e mai târziu, la Blagovestenie abia vin berzele.”

Apoi s-au chitit cucii pe sat. Se sculară oamenii de cu noaptea să pună ceva pe oamba ca să nu-și spurce cucul. Primul pe care l-a spurcat cucul a fost Flore-al Petrii. Era în grădina, se sculase să dea toa la niște ierburii

— Dă-mi un exemplu.

Moartea cucilor

dimineată, după liturghie —, nu ne zici nimic, ce facem cu aștia de tăbărâră pe noi? Ai bătrâni, uile, e aci și nea Constantin, și nea Ioniță, zic că trag rău, a pustietate. Că un câine, dacă urât, îi dai în cap și-l duci la gârlă, zău așa! O găină, dacă îți cântă cocoșește pe bătlătură, îi arăți cuțitul și căpățâna de usturoi, dar cuc fript n-am omenit.”

Oamenii au părut a râde, în spatele, spre tindă, s-au și auzit niște gălgăituri găluite, dar popa Diicu stătea drept, cu

ce spun eu? Și eu am visat la fel și tot în noaptea aia. Și tu ce a visat fiu-meu Florea? Se făcea că cucii erau avioane și vărsau foc cum a văzut el în război. Dumneata ce vizezi? Dumneata nu vizezi nimic, că nu ești de aici. Ca mâine îți iei pușca și pleci pe-aci-ncolo, și noi rămânem cu cucii!”

Lui Boangher i-a aprobat primarul, Radu Ignat, două căruțe de lemne din pădure și i-a dat și hârtie la mână precum că poate să plece cu căruța prin sat după căpățâna într-o duminică.

Tot luni de dimineată, Gheorghe al lui Mitricel a suit plugul în câmp și a plecat să porumbi pe Călmățui, unde avea locurile la muiere. Era după răsăritul soarelui și el mâna boii de sus, de pe carămbul căruței, în gura mare și se uita prin curțile oamenilor.

Din urmă veneau ai primăriei, Boncea și Răcă. Băteau în garduri cu beafoanele. Săreau câinii să-și rupă găturile în lanțuri.

„Bă, nea Ioane — zicea Răcă, agentul agricol —, ce te mai învârlă pe lângă muiere? N-ai văzut-o destul toată iarna? Pune plugul în căruță, înjugă boii și dă-i drumul la câmp, că se întărește locul și nu te mai lipești de el. Hai, du-te, nu te mai uita, că Mitricel se duse, și lasă-i dracului de cucii, că ei își văd de ale lor!”

Oamenii au ieșit greu din sat, dar s-au îmbătăt iarăși de largul câmpiei, de cântecul necuvântat al vântului, brazele negre, pufoase, cădeau în fața lor ca slujitorii în fața unor împărați. Și au arat cu o răvnă nemăintălnită până atunci, au arat până în amurguri și după amurguri, și se întorceau în sat târziu, în somnul cucilor.

După ce s-a înnegrit pământul, parcă a dat cineva drumul ploilor, ploii de primăvară, calde și lungi. Au răsărit porumbii ca stelele. Grăul a ridicat capul și a început să se legene unduind pe coline, ba negru, ba verde.

Glusul cucilor se mai stinse. Nu se știa dacă se mai împușnaseră cucii sau auzul oamenilor se prea învățase cu cântecul. Pomi se îmbrăcaseră în alb ca niște mireși și se dezbrăcaseră în noaptea magică a rodirii. Păsările se înnușiseră și-și amestecaseră limbile.

Într-o duminică din mai, fetița lui Gheorghe Mitricel aduse din grădina un cuc mort. Îl găisise sub dud. Vecinii s-au uitat tăcuți la pasărea înțepenită, lungă și cenușie.

„Săracu!” — a zis Gheorghe Mitricel și l-a întors cu pieptul în sus. Pe gușa porumbii se prelinge o picătură de sânge negru, cleios.

„Și tușa Maria găsi unu sub dud” — zicea un copil. Oamenii au uitat unul la altul și au plecat și mai tăcuți.

Copiii umbrau prin grădini după cucii. Îl găseau și îi aduceau acasă cu bucuria unei isprăvi. Părinții îi priveau la fel de tăcuți și îngrijorați. Aveau în ochi o mahnire adâncă și o vină fără chip, pentru mărțurisirea căreia nu erau vorbe. Copiii au simțit că în sat doare ceva. Se adunau mai ales fetele și, jucându-și propria durere, în după amieze, aduceau petece de stambă colorată, așterneau în căruțioare, împleteau ghirlandele de flori, aduceau de acasă pâine și alte legume și împăreau în atâtea fărâme cât erau. Băieții săpau gropi cu cuțitele, aprindeau lumânări, apoi puneau cucul în cărucior, între flori, și se duceau să-l îngroape sub pomul în care știau ei că l-au văzut sau l-au auzit mai de multe ori cântând.

A fost un an bogat. Grăul a ieșit bobonos. Porumbii parcă sădeau cu mâinele în solduri. Viile s-au mutat în cântece. Apoi a venit iarna, o iarnă blândă cu zăpadă multă și trecătoare.

Într-o noapte, Mândăcheoia l-a mișcat pe Mandache și i-a zis:

„Dormi?”

„Cum să dorm dacă mă-nghiontești?”

„Auzi, mă, omule, după atâtea moarte, la primăvară, o mai fi și la noi vreun cuc?”

Flore-al Petrii se dusese odată cu cucii.

Nicolae FULGA

Doina POLOGEA

CENTENAR GEORGE BARIȚ

Correspondența lui George Bariț

În urmă cu două decenii a început să apară, la Editura Minerva, seria de volume *George Bariț și contemporanii săi*, coordonată de Ștefan Pascu și Iosif Pervain, din care au apărut până acum opt volume, următorul aflându-se în corecturi. Acum, la împlinirea unui secol de la trecerea în eternitate a marelui cărturar și om politic, evocarea acestui important act cultural, care este editarea corresponsenței sale, este obligatorie. La înfrățirea ediției și-au adus contribuția cercetătorii I. Chindriș, Titus Mocanu, Gelu Neamțu, Gr. Ploșteanu, Mircea Popa, Dumitru Suci, I. Buzași, G. Cipăianu, I. Gabor, Al. Matei și G. Asanache. Editorii, optimiști, își exprimau, în nota la vol. I, speranța că vor reuși să tipărească întreaga arhivă epistolară în câțiva ani. Chiar și cu aceste opt tomuri ediția trebuie socotită un record, nici o altă personalitate nemăfiind prezentă, în ultimele decenii, cu un număr egal de volume de epistole. Volumele apărute conțin misivele a 25 de emitenți: Aron Florian, A.T. Laurian, Ioan Măiorescu, Pavel Vasici, Al. Roman, At. Șandor, Nicolae Maniu, Gr. Mihali, I. Fekete Negruțiu, I. Antonelli, Iosif Many, Ioan Rusu, C. Papfalvi, Simion Mihali-Mihalescu, T. Cipariu, Al. Sterca Șuluțiu, Vasile Pop, Iosif Hodoș, D. Moldovan, Ilie Măcelariu, I. Micu Moldovan, Iordache Mălinescu, N. Nifon Bălăeșescu, Gavril Munteanu, Ștefan Moldovan. În volumul al nouălea urmează să apară scrisorile de la Andrei Mureșanu, C. Alpini, L. Basiliu Popp, Iacob Bologna și Visarion Roman. Correspondența aceasta se înfrățisează ca un imens și variat documentar, extrem de prețios prin problematica dezbătută, prin multitudinea de informații sociale și politice, o sursă majoră pentru istoricul care cercetează redeşptarea națională, formarea conștiinței naționale și politice a românilor transilvăneni, contribuția unor corifei la pregătirea și desfășurarea Revoluției de la 1848, la evenimentele ce au succedat-o. Un mare lot de scrisori privește lupta dusă de români în timpul dualismului austro-ungar. De egal interes sunt documentele privind lupta pentru promovarea limbii române, pentru răspândirea cunoștințelor în popor, afirmarea școlii și a presei românești, la care o însemnată contribuție și-a adus, după 1830, cea de a doua generație a Școlii Ardelene.

Correspondența cuprinde numeroase documente privind rolul unor însemnate centre culturale. Între ele, Blajul. Între corresponsenții lui G. Bariț figurează mulți cărturari care prin studii, prin activitatea didactică și apoi prin

participarea la marile evenimente istorice care au avut loc în orașul de la confluența Târnavelor se numără printre personalitățile marcante ale orașului. Correspondența Bariț devine deci o sursă inestimabilă pentru îmbogățirea cunoștințelor despre Blaj. A.T. Laurian s-a aflat, la 3/15 mai 1848, la Marea Adunare de pe Câmpia Libertății și, tot în același an, în septembrie, când românii se întâlnesc aici din nou, este conducătorul gardiei naționale. Participant a fost și Ilie Măcelariu, care mai târziu se va număra printre apărătorii *Pronunciamentului de la Blaj* (1868). Iacob Bologna este secretar al Adunării, alături de A.T. Laurian, T. Cipariu și alții. Nicolae Maniu, care-i relatează lui Bariț despre procesul episcopului Lemeni cu profesorii, a fost, pentru scurtă vreme, profesor aici. Grigore Mihali, fost canonic și rector al Seminarului teologic, este prezent cu scrisori despre istoria culturală a Blajului, pe care o cunoaște și ca prefect al țiparniței. I. Fekete Negruțiu și-a făcut aici gimnaziul și a fost dascăl. I. Antonelli a absolvit aici teologia, a fost canonic al Capitolului mitropolitan și apoi director al gimnaziului. Andrei Mureșanu urmează la Blaj cursurile de filosofie și teologie, având profesori între alții pe T. Cipariu și S. Bărnuțiu. Iosif Many (Aurel Ardeleanu), publicist și traducător, a făcut aici teologia, a colaborat la revista manuscrisă *Aurora*, a fost profesor la gimnaziu și a colaborat la *Organul luminării și învățătorul poporului*. Ioan Rusu, reprezentant al romantismului transilvănean, a fost aici profesor de geografie și istorie universală la Liceul greco-catolic, unde are coleg pe S. Bărnuțiu. Îi apare aici cartea *Icoana pământului*, 3 volume (1842-1843). Constantin Papfalvi a urmat cursul filosofic la Liceul românesc greco-catolic iar la Facultatea de teologie este coleg cu T. Cipariu. Profesor, a predat gramatica și l-a avut elev pe G. Barițiu. Cele 125 de scrisori trimise de T. Cipariu lui Bariț sunt așternute aici la Blaj. Tot de aici sunt expediate scrisorile lui Al. Sterca Șuluțiu, fost mitropolit al Blajului. S. Mihali-Mihalescu a fost profesor de științe naturale la Gimnaziul greco-catolic din Blaj și a inițiat și organizat muzeul natural, matematic și cultural al orașului. Iosif Hodoș a făcut filozofia și dreptul aici și a fost elev al lui S. Bărnuțiu.

Correspondența lui G. Bariț nu este însă numai una a transilvănenilor, fiindcă el primește epistole și de la Ion Măiorescu, care-i scrie din Craiova, Iași, Viena, de la Florian Aron din București, Sibiu și Viena, de la Iordache Mălinescu din Moldova, de la

N. Nifon Bălăeșescu din București.

Poate că am reușit să sugerăm marea importanță a corpului epistolar barițian. Pentru punerea în lumină a acestei importanțe, alcătuirii ediției au făcut o muncă de benedictini, copiind texte de multe ori greu lizibile, pe care le-au tipărit fără tăieturi, le-au adnotat și comentat, au luminat, într-un corp de note și comentarii, care nu poate fi egalat de nici o ediție similară, aspecte puțin cunoscute din biografia și activitatea emitenților scrisorilor, au prevăzut fiecare set de scrisori cu studii edificatoare, adevărate contribuții de istorie literară.

Mai este un aspect care se cere să fie subliniat, și anume că toate volumele au apărut în condiții tipografice laudabile, că mai toate volumele conțin două sau trei coli de ilustrații, impecabil executate tipografic, o iconografie care rivalizează

cu cele mai bune albume.

Sunt toate aceste calități care au impus cu autoritate ediția, distingerea ei cu un premiu al Academiei Române fiind încă o dovadă de dreaptă prețuire.

Critica literară a făcut o bună primire ediției. Ne vom rezuma la o singură mărturie, a unui istoric literar care a urmărit cu consecvență volumele apărute și credem că a scris aproape despre toate, și anume Mircea Anghelescu, care comparând ediția cu alte volume apărute în colecția „Documente literare” a Editurii Minerva, a scris între altele: „Cea mai importantă apariție însă din această colecție, și poate cea mai importantă publicație de corresponsență inedită din toată epoca postbelică, nu numai prin întinderea materialului, care grupează vreo 11.000 scrisori, ci mai ales prin valoarea sa documentară, este *George Bariț și contemporanii săi*. Volumele „sunt înzestrate cu table cronologice, multiplii indici și bogate note, multe dintre ele adevărate monografii asupra unor subiecte de istorie literară încă necercetate, cu

contribuții directe privind paternitatea, identificarea, analiza unor opere literare, stabilirea unor fapte anterior controversate din biografia autorilor ș.a.”

S-a reținut de mai sus impresionantul număr de epistole aflate în arhiva G. Bariț, din care însă au apărut până acum doar 1659. Alte seturi de scrisori, de la S. Bărnuțiu, G. Asachi, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, C. Arista, I. Ghica, N. Istrati, A. Odobescu, G. Sion, I. Biano, A.D. Xenopol, Scarlat Vărnav, G. Șăulescu, T. Stămăți, Ion Ionescu de la Brad și mulți alții își așteaptă tiparul. Și evident și alte scrisori emise de G. Bariț însuși, care să se alăture celor deja tipărite în volumele VII și VIII (în acesta a apărut corresponsența de familie).

O întrebare firească se pune: ce viitor va avea în continuare ediția? Vor mai apărea și celelalte volume? Cert este că volumul al VIII-lea a apărut în 1987 și al IX-lea urmează să apară (șperăm!) în acest an.

Iordan DATCU

Introducere la „Dimensiunea Românească a Existenței”

Conceptul inițial sub forma unei conferințe, rostită la 10 Ianuarie 1943 la Ateneul Român, studiul „Dimensiunea românească a existenței” a fost revăzut de Mircea Vulcănescu și publicat în culegerea „Izvoare de filosofie” din 1944. Republicat integral în „Caiete critice” (nr.1-2, 1983) de academiicianul Eugen Simion (deși unele fragmente au apărut în „Vatra” (nr.2, 1981), „Ramuri” (nr.12, 15 dec. 1981) și „Curierul românesc” (nr.2-3, ian-feb. 1990)), studiul a intrat în cuprinsul volumului cu același titlu apărut la „Fundajia Culturală Română”, 1991.

Dimensiunea este văzută de Mircea Vulcănescu drept un mod de apreciere („un mod de a judeca”) a unei realități constituite prin sine, dar evoluând pe un fond neîncetat de mișcare și transformare. „Dimensiunea românească” privește existența din perspectiva unor „orientări și înțelesuri” spre a servi la evaluarea și conturarea „altor înțelesuri și orientări” despre existență. Oricât ar fi predispus cunoașterii, existența tinde să se închidă lăsând, prin învelișurile ei, să fie înțeleasă de cugetător prin partea ei națională deși „existența e o însușire generală a lucrurilor”. Dezvoltând conceptul „dimensiunea românească a existenței”, Mircea Vulcănescu adună într-o formulă inedită „concepția despre existență a gânditorilor români” (de la Dumitri Drăghicescu, C-tin Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Ovid Densușianu și până la Lucian Blaga, Dan Botta, Vasile Băncilă, E.Bernea, D.C.Amzăr, O.Papadima) și apriorismul faptelor dat „de configurația limbii și de structura simbolurilor expresive cu circulație generală în poporul românesc” pentru a înlesni gânditorilor străini să estimeze existența. Filosoful își propune trasarea unui făgaș pentru ideea românească aptă să explice lumea din propria casă. Așadar, înțelegerea ipotezei românești a ontologicului necesită instituirea unei relații între particularitățile de structură ale neamului românesc în perimetrul său de viațier și modul de a percepe lumea spre a-i oferi, drept dezlegare la problemele ei, propriul chip de evaluare a altora. Extrăgând „tăria spirituală a unui neam” din consecvența cu care „e în stare să impună altora perspectiva lui proprie a existenței”, Mircea Vulcănescu propune modelul unui „imperio” românesc oferit lumii. „Asta înseamnă cucerire spirituală!” — va preciza filosoful. Fără îndoaială, stabilește căile de suprațea spirituală, interesul filosofului este de a afla o posibilitate de pătrundere în centrul valoric datorat „împărăției românești adevărate”. În măsura în care se găsește criteriul axiologic de creștere „a spiritului românesc în existență”, se poate stabili rațional, urmând codul principiilor kantiene, „dreptul de a fi român în fața spirituală pur”. În incandescența anilor ‘40, când existența românească era probată de diverse formule ale „schimbării la față”, Mircea Vulcănescu operează

o incizie când întreabă atât de simplu, dar prevenitor, din interiorul unui neam încercat de istorie: „Ce înseamnă că un lucru se petrece românește?”. În sens heideggerian dezvoltată necesitatea întrebării despre „ideea de dimensiune aplicată la existență”. Deschizând un drum cercetării pe terenul ontologiei românești, studiul lui Vulcănescu, prin metoda sa, intenționează „să descopere ceva care este în noi înșine, o reacție a noastră tipică”. Prin perceperea și definirea românescului filosoful se pierde în însăși formele conviețuirii în românesc. Și de aceea la acel ceas de blestem asupra românescului când ființa îi va fi jertfită de nevredniciile timpului, el va rosti, de la aceeași înălțime a gândului său, cutremurător de dureros dar cu pietatea rugii creștinești: „Să nu ne răzbuțim!” Desprinderea însemnelor de neam devine extrem de trebuincioasă insului creator, și prin ascuțita lor dezvoltare creația își află acele „aderențe în spiritul mulțimii”. Se instituie, astfel, un raport, validând starea națunii, între comunitatea generatoare de forme și mărmi și insul creator modelator comunității. În acest plan de elaborare spirituală „creația este un fel de precipitat spiritual al istoriei”. Aceleși determinate ale istoriei lasă în sufletul unui popor „anumite aplecări, anumite înclinații nemărturisite, care-și alterează ființa, fecundând orice contact spiritual nou cu rezonanță ancestrală”. Mircea Vulcănescu aduce în discuție rolul ispititor sau al influențelor străine în modelarea sufletului unui popor. Reluată succesivă ispitor anunțate în „*Omul românesc*”, se reclamă importanța lor în „Jămurirea dimensiunii românești a existenței”. Urmând făgașul conlucrărilor interioare ajutat de metoda fenomenologică, Mircea Vulcănescu va contura anumite caracteristici etnice prin felul „cum sunt trăite de fapt limbajului”. Ingenioasele „perspective noi” pe care insul creator le aduce de fiecare dată, sporesc deșteptul existenței „cu iscodiri de rosturi” argumentând nevoia de „comunitate cu semenii și cu strămoșii” prin ceea ce „știe să mai iște graul”. Aceasta chibzuیت „lăolaltă-apartenență” reprezintă cheia aflării în identitatea de neam. Efortul întreprins al filosofului este de a realiza un reflex al ideii românești de existență, nu atât deductiv cât descriptiv. Motivând profunzimea și vastitatea deșteptelegerii pentru „ideea de existență”, Mircea Vulcănescu își împarte studiul despre existența românească în două părți: prima are în vedere aspectul concret al existenței, surprinzând ființa prin tot ce înțelegem, numită „Ființa ființei”; a doua parte are în vedere aspectul abstract al existenței, punând în evidență însușirile ființei prin actele din existență și prin starea de a fi din lucruri, numită „Fieara ființei”.

Nicolae HAVRILICU

La poziția 626 în Guinness Book: românul Ștefan POPA POPA'S

Pe Ștefan Popa îl știu de un deceniu, de un deceniu și ceva. De la început am avut revelația că e un adevărat fenomen. Nu neapărat pentru că, la acea dată, era un nume cunoscut în străinătate, un artist distins cu numeroase premii internaționale, ajunse până astăzi la cifra de cincizeci și opt, cu lucrări în muzee din Franța, Italia, Belgia, SUA, Mexic, Grecia etc., despre care Picasso a scris, în 1979, după ce l-a vizitat expoziția personală de la Paris, „desenul satiric – o nouă artă s-a născut”, iar trei ani mai târziu, în 1982, Patrick Quignon îndemna cu entuziasm „trebuie să mergeți să descoperiți acest om extraordinar...” Ci pentru că am avut ocazia să-i văd o suită de portrete ce pur și simplu m-au uimit, fiindu-mi evident că cine le-a săvârșit are ochi și mână de magician, neputând altfel să înțeleg cum de poate realiza atâtea asemănare cu modelul, nu fotografică, ci esențializată, configurată doar din puține detalii. Uimit am rămas, deasemenea, și atunci când l-am văzut cum desenează, în special văzând rapiditatea cu care desenează, încrucișat nu am avut nici o îndoială că harul său ține de miracol. De aceea, nu am fost surprins anul trecut când am aflat că la concursul de la Saint Esteve din Franța, angajat în competiție cu celebrități ale genului (Jerry Robinson, Plantu, La Palma, Tignus, Heninger, Bado, Mensing, Mutzenik, Socolowski, Fron, Emerson etc.), a devenit Guinness Man, la poziția 626, realizând, în nouă zile și zece nopți, în șapte tehnici diferite, 1527 de portrete. Dar se vede că proverbul „Nimeni nu e profet în țara lui” își reconfirmă tâlcurile și în cazul lui Ștefan Popa (Popa's). Fiindcă personalitatea și creația lui sunt mult mai apreciate pe alte meleaguri decât în

țară. Despre el s-a scris imens în Germania, Franța, SUA sau Japonia, pretutindeni unde a expus și a fost prezent. S-a scris, firește, elogios, uzându-se de superlative pe care noi nu le-am fi așezat pe hârtie nici strănși cu ușa. Ca dovadă, în alte părți are admiratori și prieteni cu carul. Pictorul francez Deman, de pildă, l-a dăruit un tablou evaluat la două sute patruzeci de mii de franci. Noi în schimb dacă nu putem pune piedici ne lășăm păgubași. Nu suntem în stare să ne judecăm compatrioții decât după morală „caprei vecinului”. E tocmai ceea ce-l amărăște mult pe graficianul și caricaturistul Ștefan Popa, autor, între altele și al unor pline de miez portrete de politicieni de la noi și aiurea. În cele din urmă, ca orice creator de talent, sunt convins că și Ștefan Popa se va bucura de dreptatea și faima pe care le merită. Căci până și în calitate de patron al Tipografiei Popa'S Art din Timișoara, care lucrează cu o cifră lunară de afaceri de peste douăzeci de milioane, el nu-și trădează condiția de artist, dovedindu-se un generos, un ins de inițiativă și acțiune. Nu se uită la bani când e vorba să sponsorizeze anumite acte de cultură: festivaluri, expoziții, tipărirea unor cărți de scriitori români contemporani etc. Recent, la Târgu Mureș, a dăruit o întreagă expoziție a cărei înramare doar a costat peste două sute de mii de lei. Dialogul de față, deși a fost provocat și înregistrat în grabă, sper să contribuie la (re)cunoaștere și consacrare națională. Asta întrucât de (re)cunoaștere și consacrare internațională nu mai duce lipsă de mult.

— Ați conștientizat și înainte de remarcă lui Picasso că prin ceea ce faceți s-a născut o nouă artă?

— Normal! Deoarece în lume caricatura a evoluat foarte mult și ea s-a divizat puțin. În sensul că astăzi sunt caricaturişti care practică în exclusivitate desenul satiric. Chiar sunt saloane internaționale care acordă simultan premii pentru desen satiric și premii pentru cricatură. În legătură cu afirmația lui Picasso strigător la cer mi se pare faptul că anul trecut, depunând actele să intru în Uniunea Artiștilor Plastici din România, adică acel obligatoriu dosar de activitate, care proba că am depășit cu mult condițiile (premiilor internaționale, participării la trei expoziții republicane etc) pentru-a fi acceptat, comisia mi-a respins candidatura cu un verdict descalificant: lucrările mele, apreciate de Picasso ca dovezi ale nașterii unei noi arte, au fost considerate pur și simplu niște porcării.

— Cum și când ați descoperit că aveți harul desenului?

— La cinci ani am furat bani din buzunarul tatei și mi-am cumpărat un bloc de desen și culori. După această ispravă, descoperindu-se furtul, am fost puși în șir toți copiii spunându-ni-se: cine mi-a furat banii să facă un pas în față. Am făcut eu pasul și m-am ales cu o palmă zdravănă. Dar când tata a aflat ce am cumpărat cu banii m-a luat în brațe, m-a sărutat, devenind de atunci omul ce m-a încurajat cel mai mult. Astfel, la șapte ani, am ajuns să public prima caricatură în ziarul Viitorul din Drobeta Turnu-Severin, iar după vreo patru ani, la 11, am debutat în Urzica.

— De ce ați ales desenul satiric și nu alte genuri ale artelor plastice?

— Să ne înțelegem, așa cum scrie și în unele mari dicționare de personalități, desenul satiric este inventat de mine. Eu sunt inventatorul desenului satiric: o înmănunchere de trei-patru elemente într-un context care subliniază o idee. Îl fac de aproximativ douăzeci și cinci de ani și mă consider tatăl lui. Dar ca să pot evolua în desenul satiric și în caricatură mă exersez mult în culoare. O să vedeți la mine acasă pereții plini de picturi proprii. Vin special pentru mine străini în Timișoara să-mi cumpere lucrările pe valută. Mă exersez, de asemenea, și în modelaj pentru a mă deprinde cu volumul. Fără simțul culorii și volumului nu poți să evoluezi în desenul satiric.

— Cum vă simțiți între pictori? Aveți cumva complexul unui refuzat de breaslă?

— Mă simt foarte bine. Nu am nici un fel de complex. Am foarte mulți prieteni pictori în Timișoara. Sunt de o calitate

umană exemplară și mă primesc cu drag în atelier. Am învățat multă culoare de la ei. La fel cum am învățat și de la francezul Deman.

— Nu vă simțiți deci un străin printre pictori?

— Nu! În Occident am avut marea șansă să cunosc pe Picasso, pe Dalí, pe Deman, pe mulți alții. A fost când mai ușor, când mai greu să fiu acceptat. De la caz la caz. Am lucrat la mulți în atelier, am primit sfaturi de la mulți, materiale, tablouri. De exemplu, Deman, care avea o lucrare estimată la două sute patruzeci de mii de franci francezi, văzând că-mi place, a coborât, într-o după masă, în atelier cu dedicația gata făcută și mi-a dăruit-o.

— Nu ați fost ispitit să urmați Institutul de Arte Plastice și nu pe cel Politehnic?

— Tatăl meu a hotărât în această privință. El mi-a zis, domnule, am trei copii, doi au făcut politehnica, faci și tu politehnica. După ce o termini, dacă mai dorești, te ajută tata să faci și o altă facultate. Ceea ce m-a și determinat să

fac în Franța, în paralel, Academia de Arte de la Poitiers.

— Cum în paralel?

— Am avut un mare noroc prin plecarea, ca și grafician, în fiecare an la Festivalul de Arte Moderne de la Confolens. Aici, ani la rând, am conceput și realizat scenografia festivalului, iar statul francez mi-a subvenționat studiile la Poitiers.

— Considerați că ați pierdut ceva, în cariera artistică, prin faptul că ați ales și practicat o vreme ingineria?

— Să știți că ingineria mi-a dat foarte multe idei și practicarea ei a fost un câștig pentru mine. Am practicat-o din pasiune și am renunțat la ea doar fiindcă nu se pot face două lucruri de nivel în același timp.

— Fișa dv. de creație arată că v-ați făcut cunoscut cam deodată și în țară și străinătate.

— Nu, nu, e greșit! Începutul a fost foarte firav în țară. Chiar și astăzi sunt mult mai puțin cunoscut și apreciat decât în străinătate. Au venit la Timișoara, și

nu aș vrea să fiu suspectat de lipsă de modestie, doi cetățeni francezi care mă știau din Franța, din ceea ce au scris ziarele, din emisiuni de televiziune, numai să pună mâna pe mine. Or, în atenția televiziunii române nu am stat decât accidental. Tot la fel și criticii români trec ușor peste arta pe care o fac. Sper însă ca într-o bună zi să fiu apreciat și acasă precum sunt în Occident.

— În ce măsură succesul schimbă viața unui artist?

— Pe a mea nu a schimbat-o, ci, eventual, a completat-o. Eu am fost totdeauna apreciat ca un desinator care respiră desenând. Și într-adevăr îmi place enorm să desenez. Ați fost martor ocular la mai multe evenimente de ale mele și ați observat că tot timpul desenez. Desigur, idealul oricărui artist e să aibă succes. De aceea, eu întotdeauna mi-am pregătit evenimentele de concurs cu trudă, dispărând o vreme din viața artistică, încetând să mai fiu prezent cu lucrări în expoziții. Între două apariții, cum spuneam, eu mă pregătesc intens. Așa se explică de ce am luat numai mari premii unde am participat. Eu nu am luat premiul doi, premiul trei, mențiuni. Eu am luat numai mari premii pentru că m-am pregătit pentru ele. Apăream ca o bombă, luam totul și plecam.

— Succesele nu aduc numai glorie, ci și bani. Bani la rândul lor, căci presupun că ați câștigat și bani, schimbă viața artistului?

— Nu! Bani ordonează viața artistului. Artistul care se respectă și e de bun simț nu poate să-și schimbe viața și caracterul în funcție de bani. E adevărat, pe mulți banii îi fac meschini, pe puțini generoși. Eu doresc, în limita posibilităților, să ajuc cât mai multă lume: caricaturişti români, scriitori... Cred însă că și alții au bani și pot să ajute în măsura mea.

— Ce înseamnă dragostea pentru artist? Nici ea nu-i poate schimba viața?

— Da, dragostea schimbă viața artistului. Eu am avut o mare deziluzie în prima căsătorie, am divorțat, m-am recăsătorit. Acum mi-am găsit omul drag și omul pe care îl simt alături de mine și mă sprijină. Fără de un partener de viață potrivit nu se poate duce o viață ordonată de artist. Se știe că artistul e un om ce ușor poate ajunge la dezordine și dezechilibru. Pe mine a doua soție m-a echilibrat și m-a ajutat să fiu artist cu picioarele pe pământ.

— Dacă faimosul record realizat în 1982 l-ați fi realizat înainte de evenimentele din decembrie '89, v-ați fi mai întors în țară?

(Continuare în pag. 15)

TEATRU

Trăiască sponsorii!

Teatrul se află într-o ofensivă aproape greu de explicat în vremuri când în societatea românească totul se afundă sau se doarește cu orice preț ca totul să se afunde. Mi-a fost de ajuns, de exemplu, ca să urmăresc, în ultima săptămână din aprilie, „negocierile” dintre liderii sindical și guvern ca să-mi dau seama că numai să se ajungă la „negocieri” nu s-a dorit. Am avut impresia mai degrabă că bravi apărători ai celor ce muncesc, înainte de a pași în sala de „taifasuri”, au trecut pe la biserica și și-au făcut cruce rugându-se ca nu cumva să le fie împlinite pretențiile, o astfel de posibilitate, s-a văzut împede, i-a pus într-o amarnică încurcătură. Ce mai, spectacol nu glumă! Dacă pentru teatru culisele contează, astăzi, mai puțin, spectatorilor convenția deconspirându-li-se în întregime, devenind ei elemente ale „jocului” de-a teatrul, în politică nimic nu e scos la vedere, „jocurile” de-a politica sunt abil regizate, totul în domeniu e întunecat și dubios, culisele fiind acelea care absorb energii și reprezintă locul unor incenșări spectaculoase. Politicienii noștri înțeleg politica într-un singur sens: ori noi ori potopul! Cei ce acuză de manipulare, manipulează cu nerușinare. Deci manipulații și manipulatorii nu trebuie căutați într-o singură direcție sau într-o singură tabără. Scenariile sunt la modă și ceea ce întes ele nu e greu de bănuț. Nu incupe idioalii, trăim într-o lume ostentativ teatralizată. E imposibil să mai știi cine e el însuși și cine interpretează cutare rol în cutare scenariu. În spatele mai tuturor celor

deveniți persoane publice, dar și al celor ce se opintesc să devină, sunt roluri bine definite și intenții ce arată că omul s-a ticălosit peste măsură. Nimic nu mai are dumnezeu: lozinca zilei e scopul suză mijloacele. Dramele din piese intră cu mare frecvență în viața cotidiană de parcă am fi un popor de teribili actori. *Evenimentul zilei* a relatat, nu cu mult timp în urmă, cazul unui bătrân de prin Dobrogea care noaptea de noaptea doarme în sicriu pentru a se obișnui cu moartea. „Scena”, evident teatrală, foarte tentantă pentru dramaturgi (chiar aceeași gazetă a anunțat, în colaborare cu Teatrul Național din Târgu Mureș, un concurs de dramaturgie pe subiecte inspirate de știrile și informațiile pe care le publică în paginile sale), pe mine unul nu m-a șocat defel. Nu pentru că nu aș fi sensibil la subiecte tari, ori măcar trănite, ci pentru că povestea cu sicriul am mai întâlnit-o cel puțin în două piese: *Matca* de Marin Sorescu și *A șaptea poruncă* de Dario Fo. Deci granițele dintre viață și teatrul disar. Surprizele vin și dintr-o parte și din alta. Vorbim de criză economică, dar teatrele își văd cu sârg de treburile lor. Ca în vremuri de prosperitate și stabilitate financiară. În contrast cu panica momentului (deși unii artiști, pătrunși cu osibere de duhul politici, de furie împotriva puterii, de dorința de a o culpabiliza de orice, nu încetează să se lamenteze că nu sunt bani), teatrul românesc cheltuie milioane. Ceea ce înseamnă că acolo suze cineva îl luboște. O, nu, nu mă refer la politicienii de nici o culoare, ci la un dumnezeu al teatrului. Acesta a existat

sub dictatură, există și acum, oamenii de teatru au inițiativă și lucrează foarte serios. Chiar dacă mulți politicieni români sunt insensibili la un astfel de fenomen. Pentru ei contând cu precădere ceea ce oferă capital politic. Altcva ar fi dacă doi-trei actori ar intra în grevă. Dacă s-ar putea și în greva foamei. Țăta, da, spectacol! Fiindcă nu mi explic cum de e posibil, de exemplu, ca un primar dintr-o importantă urbe culturală să nu-și găsească, fie și de ochii lumii (ai alegătorilor, era să zic), timp pentru a merge la un singur spectacol. O asemenea performanță nu au reușit să realizeze nici comuniștii. Noroc totuși că a călcat în teatru cu ocazia unui congres de partid ce a avut loc aici. O replică dintr-o satiră a lui Baranga își are hazul ei și astăzi: ăștia sunt oamenii, cu ei defilăm. Paradoxul e că asemenea fapte aparțin tocmai unora ce au propovădit în gura mare schimbarea. Nu cred că un atare dezinteres pentru teatru poate fi în vreun fel scuzat. Nu-mi rămâne de aceea decât să exclam: mari sunt minunile tale, doamne! Mă gândesc că tot de minune ține și faptul că în paralel cu „negocierile” sindicale s-au desfășurat trei prestigioase manifestări teatrale: Prima întâlnire a Școlilor și Academiilor Europene de Teatru de la Târgu Mureș, Festivalul Internațional de Teatru Contemporan de la Brașov și Săptămâna Teatrului Scurt de la Oradea. Primele două cu o participare ce a adunat laolaltă artiști din Brazilia, Anglia, SUA, Ungaria, Italia, Bulgaria, Rusia, Austria și Republica Moldova. Nu s-au terminat bine acestea, că a și început Festivalul Teatru-Imagine pe care revista noastră îl comentază în pagina de față. Dar între Târgu Mureș și Satu Mare, adică între 20 aprilie și 8 mai, au avut loc și alte întâmplări teatrale demne de a fi reținute. Amintesc minifestivalul cu producții

proprii al Teatrului Național din Timișoara. Au fost prezentate, de-a lungul a trei zile, nu mai puțin de cincisprezece spectacole. De remarcat că, spre deosebire de alte teatre, la Timișoara nu se băjbăie, în ceea ce privește dramaturgia originală, după autorăș și textele în modă, ci se joacă scriitorii de categorie grea: Fănuș Neagu și Marin Sorescu; *Casa de la miezul nopții* și *Matca*, dar și *Ingrizii* de Harold Pinter, *Anna Christie* de Eugene O'Neill și un recital *Prof*. La Cluj, apoi, s-a organizat un veritabil schimb de experiență al directorilor teatrelor naționale (atenție, semn bun, a participat și directorul Teatrului Național din Chișinău). În sfârșit, seria „sărbătorilor” teatrale a continuat la Piatra Neamț, între 15 - 23 mai, cu un festival realmente impresionant ca afiș: peste douăzeci de trupe străine și românești. Îmi pare rău că directorul acestui festival, regizorul Nicolae Scarlat, disprețuiește critica, considerând că mărțurita lor nu e necesară, ori nu știe că bugetul revistelor de cultură nu permite cheltuielile necesare unei deplasări de lungă durată. Cert e că în chestiune nu s-au făcut nici un fel de facilități. Or, pentru cort mi s-a părut că sezonul e încă incert. Oricum, mulțumim, dle Nicolae Scarlat, pentru invitație! Așteptăm cu încredere edițiile viitoare. În rest, nu e nici o pricină de necaz. Dimpotrivă, am deja vești că festivalul a constituit o mare reușită și mă bucur. Cum mă bucur, în primul rând, că teatrul românesc nu e, decădată, sub vremi, ci deasupra lor. Trăiască sponsorii, adevărații iubitori de teatru, dar și ministrul condus de dl Golu să-și mențină „năravul”, atât cât îi stă în putință, de a fi cu sufletul și punga alături de nebulii marilor și micilor orașe.

Ion COCORĂ

Satu Mare : Festivalul „Teatru-Imagine”

Controversa lingvistică iscată în jurul titlului „Teatru-Imagine”, sub care se desfășoară festivalul de teatru de la Satu Mare (aflat în acest an la a doua sa ediție internațională) - controversa precum că această titlatură ar fi pleonastică - a sfârșit prin a conchide că, indiferent de „doza” de pleonasm, festivalul acesta este necesar. E poate un truism a spune că „Imaginea” teatrală e un complex de elemente ce tind să contureze - dacă nu întotdeauna o „metaforă”, atunci neapărat un topos ideografic; că în acest „topos ideografic” se poate îmbrina scenografie, lumina și plastică trupească; de asemenea, că în concluderea aceasta de semne ce „vizualizează” semnificații se pot interfera sonorități și semne acustice; că - deci - o „Imagine teatrală” e o ideogramă ce face apel la canalele senzoriale ale spectatorului, oferind concretului perceput pe această cale senzorială o încărcătură afectivă și intelectuală.

Factura internațională a festivalului a fost frustrată anul acesta de câteva incidente nedorite: o trupă din Rusia a întâmpinat greutăți la plecarea de acasă, drept care nu s-a mai putut prezenta; trupa franceză a teatrului „Capucins” din Luxembourg, ce urma să prezinte „Dandin” de Molière, a ajuns până la vama română, unde - nu se știe ce neînțelegeri cu vameșii au silit-o să facă drum întors (urmând ca instituția teatrală română să prezinte acum suzele de rigoare pentru conservatorismul procedural al funcționarilor noștri de la vamă). Singura trupă străină prezentă în festival a rămas cea a teatrului „Moricz Zsigmond” din Nyiregyhaza - Ungaria - care a jucat comedia lui G. Feydeau, „Puricele în ureche”. În schimb, cele 8 spectacole în limba română, la care se adaugă music-hall-ul „Povestește Münchhausen!” al secției maghiare a Teatrului de Nord, au putut oferi un evantai „vizionar” - cu precădere în ce

privește propunerile de regie acoperind cu interesante rezultate rațiunea de a fi a festivalului. Opțiunile majoritare ale criticii pentru spectacolul „Decameronul”, realizat de regizorul Silviu Purcărete la Teatrul „Anton Pann” din Rm. Vâlcea, spectacolul ce a câștigat marele premiu - n-au făcut decât să acorde salutul de recunoaștere unei capodopere a scenei, situată ca atare față de

Scenă din „Micul teatru al lui Don Cristobal” - Teatrul de Nord

celelalte spectacole, ce s-au dovedit bune sau foarte bune. „Decameronul”, montat pe un scenariu alcătuit de același Silviu Purcărete după Boccaccio - la cel mai tânăr - și deci cel mai ingenuu - teatru profesionist din țară - rămâne indubitabil una din culmile de universalitate ale teatrului românesc: perfecțiune în substanță și stil, referință de antologie rară (alături „Trilogia antică”, „Ubu Rex” sau „Titus Andronicus”). Tot ce ar fi putut aluneca în trivialitatea erotismului carnal e transfigurată într-un ritual și într-un poem aflat sub fiorul thanatic chiar și atunci când concupiscenta și

patima se îngeamănă. Trupurile goale capătă o puritate ce amintește pe marii maștri ai picturii renaștentiste. Porte-parole luciferic, bufon, subtil și caustic, transformat finalmente în grav mesager thanatic, *posteriorul* „se întrupă” din marele actor Ilie George (adus de la teatrul craiovean în spectacolul vâlcean), cu geniu, cu strălucire, cu jubilație sarcastică. Conductorii extrem de fini se stabilesc între ei și celelalte personaje. Nume încă necunoscute azi sunt pilonii unei trupe sensibile la fine șlefuituri, ce va penetra desigur în viața teatrului românesc: Cristian Alexandrescu, Cristian Stanca, Gabriel Tudorin, Radu Constantin, Doru Zamfirescu, Gabriel Popescu, Doina Migleczi, Iulia Antonie, Corina Merescu, Claudia Căcoaveanu, Amalia Văcărescu.

„Micul teatru al lui Don Cristobal” - pe care teatrul gazdă l-a prezentat în premieră absolută pe scena festivalului, e un spectacol cu totul insolit și tot pe atât de interesant. Pe canavaua-liant a unei mici piese pentru teatrul de păpuși, scrisă de Garcia Lorca, regizorul Cristian Ioan intercalează fragmente din piese celebre prin care alcătuește o „antologie a crimei”: crime religioase, politice, crime împotriva inteligenței umane. Spectacolul e insolit pentru că sugerând (fără a pune punctul pe „i”) factura „teatrului în teatru”, înălțându-se, cu invitație la cruntă meditație - scene din „Cain și Abel”, „Hamlet”, „Beckett”, „Marat-Sade”, „Galileo-Galilei”, etc., le încastrează într-o turnură de *divertiment*. Regizorul a mizat - și faptul i-a reușit - pe o meditație provocată de un stil dezvoltat de frontă, pe o „imago” scenică vioasă persiflantă, acuzând vâna cinici a lucrurilor. Folosind spațiul scenei și deopotrivă al sălii, spectacolul a avut o desfășurare

luxuriantă, reverberată în costumația bogată, uneori hiperbolică (realizator vioara Bara) - și dominat scenografic de o „coloană a timpului”: o clepsidră în formă de stâlp nebulos ca leit-motiv memorabil. S-a alăturat valoric spectacolul Teatrului „Bulandra” cu „A șaptea poruncă” de Dario Fo, în regia lui Gelu Colceag - scenografia Mihai Mădescu. Dario Fo nu folosește tehnica „absurdului” ci, în plină strategie de teatru realist, alege situațiile cele mai absurde prin viciul coroziv individual și colectiv. Spectacolul folosește tonalității comice generate pe muchia caricaturii, a realismului „înșoșat”. Folosește, credem noi, print-r organică intuiție, și elemente sau sugestii de kitsch, permeind maniera ca atare.

Dramaturgia rusă a secolului trecut, cu deschiderile ei perene în uman - a fost prezentată prin două spectacole. Unul din ele a prilejuit regizorul Grigore Goța în colaborarea sa cu Teatrul dramatic din Constanța o transpunere modern-simțată, esențializată în planuri semnificative, a piesei lui Suhovo-Kobălin, „A murit Tarelkin!” - prezentată sub titlul „Vărcolaci, vampiri, strigoii”. Decor - metaforă foarte funcțional, mai ales în actul întâi, costumație gândită în registru artistic inspirat (creator Alexandru Radu). „Pescărușul” de Cehov, montat de Teatrul „Eugen Ionescu” din Chișinău, în regia lui Mihai Fusu, a suscit mulți discuții *pro și contra*. Ca în orice atare situație, înseamnă că propunerea are cel puțin meritul unei nouăți imaginative, al unei „citriri” în accente inedite. „Pescărușul” s-a jucat în costumație modernă și aci stă, credem, marea frumusețe a „prezentării” tramei psihologice. Ar fi de discutat mult mai analitic decât ne-o îngăduie spațiul, în ce

măsură „preafețarea” simbolic-expressionistă a fiecărui act (zbaterca exasperat-erotică a Mașei) se poate conjuca cu maniera realistă a scenelor ce urmează. Cel mai puțin fericit mi se pare însă operația excesivă pe text, din care au fost eliminate trei personaje principale, polivalența chehoiană fiind prin aceasta simplificată și finalul făcut previzibil. Teatrul „Mundi” din București a fost prezent cu „Jacques Fatalistul” de Denis Diderot în regia Cristinei Ioviță, specializată de acum în montări desfășurate cu originalitate în „spații neconvenționale” (secundată de scenografia Irinei Solomon și a lui Dragoș Buhagian). Între ludic și un subtext tragic „finit în șah”, scurțul spectacol are scene căpțuite de căldură umană treptat decojite din magma unor relații erotice confuze, inițial ciudate. Dacă n-ar fi avut unele nglijențe și „burți”, „Metamorfozele” lui Pulcinella - în regia tinerei Louise Dăncuș, cu un scenariu dezvoltat de regizoare dintr-o mică povestioară de „gen” - spectacolul cu care a venit la Satu Mare Teatrul Dramatic din Brașov ar fi putut fi unul de relief, print-o caligrafie inspirată a situațiilor comice: și - cu osibere - prin suprapunerea inspirată a acestora pe un fond muzical ultramodern. Genului „farsă populară” i s-a alăturat celebra, de acum, „trupă pe butoaie”, a Teatrului Național din Tg. Mureș, cu suita sa de texte regizate de Victor Ioan Frunză, secundat de talentata scenografă Adriana Grand. Genul acesta „retro-redivivus” al teatrului popular, jucat cu vivacitate pe estrada ridicată în piața publică, a mizat, în primul rând, pe pitorescul lui debordant. Despre spectacolul ungar putem spune că nu a ieșit din tiparele „clasice”, că s-a bazat pe opulența costumelor feminine și pe decorul destul de plăcut, mai ales cel din actual al Il-lea.

Jeana MORĂRESCU

FILM

De la seria roz la seria neagră

Într-o scrisoare trimisă cinematografului românesci de Fellini, imediat după revoluție, imediat după sublimul și tragicul '89, acesta ne anunța – „la voi poate să înceapă de acum neorealismul!” Să fi fost anticipație sau ferma convingere că trebuie început de la zero? Puțină lume a comentat vorbele cineastului de geniu care a început ca neorealizant și care va sfârși probabil ca ultimul romantic (fantastic-romantic) al filmului. Cert este că nu neorealismul ne caracterizează, ci *seria neagră a actualității*. Actualitatea a devenit o nouă obsesie, spun nouă referindu-mă la forma ei nouă, fiindcă ultimii ani ai dictaturii promovau până la disperare tot actualitatea. Evident, o cu totul altă formă. Tranziția a făcut nenumărate victime și a produs destule personaje interesante. Cinești, oboșiți de parabolă, au crezut că ieșind cu aparatul în stradă, filmând realitatea pur și simplu, vor redimensiona artisticul în opera cinematografică. Au fost puse pe tapet toate fostele interdicții: dragoste (la vedere), violență, sex (lipsa de dragoste, tot la vedere), mizeria cotidiană – o realitate

de netăgăduit. Publicul este împărțit, ca și critica, în două tabere – adică ne place și nu ne place, se caută formule atrăgătoare și atracția realului învinge atracția artei. Aparent! Pentru că filmele acestea sunt și ele „de tranziție” și mai mult ca sigur viața lor este scurtă. Ele fac parte din seria neagră a actualității cum altădată făceau parte din seria „roz”. Ține tot de o formă oportunistă. La Berlin, am privit fascinat un film de o simplitate și de o profunzime rară. A rulat și la noi. Într-un circuit de cinematecă. Se numea *Dragă Emma, dulce Bobe* în regia lui Istvan Szabo. Era un tulburător mesaj adresat de un mare regizor acestei perioade de tranziție care macină tot estul, nu numai România. Era ceea ce numim un film de actualitate, deși noi numim astfel genul care prezintă cotidianul, nicicum *problematica la zi!* Filmul lui Szabo este actual fiindcă interesează. La fel de actual ca și un alt film al regizorului, *Mephisto*, considerat de mulți o capodoperă. Actualitatea nu o dă contextul, ci subtextul. Poate că seria neagră ar fi interesat când se cerea seria edulcorată a realității.

Dragoste și apă caldă, cel mai recent film produs de tranziție, în regia lui Dan Mironescu, va trebui să răspundă întrebării dacă interesează sau nu?! La această întrebare nu

Estetica urâtului în „Patul conjugal”

pot răspunde numai criticii sau spectatorii, ci mai ales timpul. Adică *viața filmului*. Părerea mea, dincolo de faptul că asistăm la o desăvârșită lipsă de coordonare dramaturgică și estetică, este că filmul va avea o viață foarte scurtă. S-au făcut

analogii între *Dragoste și apă caldă* și *Patul conjugal*, poate și pentru faptul că Daneliuc este producătorul primului film și autorul celui de-al doilea. Dar s-a uitat un amănunt esențial: în cazul *Patului conjugal*, important nu este atât filmul în sine, cât „cazul Daneliuc”. Daneliuc este un artist, dincolo de toate opiniile contra. Poate că acest fapt este

stă în forța discursului acestui cineast. Filmul va avea, ca poveste, o viață scurtă, dar mesajul unui creator aflat în criză și în luptă cu el însuși va rămâne ca un reper pentru anii '90. Realizând, ca director al casei de filme, *Dragoste și apă caldă*, la Daneliuc s-a produs un fatal transfer de la artist la producător. El a crezut ceva ce în nici un caz nu putea să se întâmple. El a crezut într-un nou discurs de autor. Un discurs pătimas. Dar nu a ieșit decât un film în care regizorul Dan Mironescu, sigur de sine, neatinde de derut, nepătruns de patimă, a rămas din păcate fără voce. Și totuși, există în final o singură secvență care ar fi putut însemna începerea unui film. Unui film adevărat – este vorba de violul în doi, fiind antrenat un copil, care tot timpul își dorea ceva „sexual”, extravagant și acum este pus să „facă”. Chiar dacă, trezit în fața dramei, copilul dă înapoi, el este obligat „să facă”. Avem, așadar, o femeie violată și, paradoxal, un copil la rândul lui violat. Violat de brutalitatea întâmplării. De aici ar fi putut începe un film cutremurător, cred eu, care să emoționeze tot atât ca și cel realizat de Szabo. Sau măcar să intre în aceeași familie. Pe când așa – nu poți vorbi despre realitate lăsându-te în propria ei inerție!

Laurențiu DAMIAN

ARTE PLASTICE

COCKTAIL

ROMÂNNO-SUEDEZ

La Cluj-Napoca a avut loc între 3 și 15 mai a.c., cea mai mare manifestare artistică, dedicată Suediei din ultimii 50 de ani. Patru pictori suedezi (Uno Svensson, Ingeborg Nilsson, Christina Campbell, Mary Segerfalk) au expus pictură, grafică și textilă în timpul Festivalului Internațional „Zilele Lucian Blaga”, în diferite galerii clujene. Impactul cu creația plastică suedeză a fost, bineînțeles, șocant, dar interesant. O lume artistică mai puțin cunoscută, un univers plastic straniu, dominat de expresionismul specific Scandinaviei au impresionat și au oferit spații meditative reciproce. Interesant este că la Galeria „Paul Sima” a Universității clujene, cei patru artiști suedezi s-au reunit cu o selecție din cele patru expoziții anterioare și s-au constituit în parte de concurență cu doi artiști clujeni, Florin Maxa și Ioan Sbcărciu, într-un dialog cu totul inedit. Cocktailul artistic a pornit de la rațiuni de colaborare, fiind un argument pentru începutul unui schimb de valori artistice, pe care Casa de Editură „ATLAS-CLUSIUM”, organizarea acestui ciclu expozițional, îl preconizează între Suedia și România. Invitația adresată artiștilor suedezi și onorată cu prezențe semnificative, va fi urmată de o vizită a celor doi artiști clujeni în Suedia. Dialogul a început la Cluj-Napoca și el se anunță deja ca extrem de interesant. Sentimentul primordial generat de această întâlnire artistică este acela al egalității și al concurenței (în sensul intersectării) de interese artistice. Indiferent de diferențele naturale de specific, simțul modernității și al originalității îi reunește pe toți cei șase artiști. Expresionismul tradițional suedez concură fără efort cu abstractul expresiv

cunoscut românilor, pe terenul comun al postmodernismului european. Coincidența nu este nici întâmplătoare, nici lipsită de semnificații. Înseamnă că se poate vorbi de inițiative comune, de gândiri complementare dincolo de distanțe și limbaje artistice. Nu își găvesc locul aici comparațiile și cântărirea de valori. Oricum, lucrările expuse de cei patru suedezi și de cei doi români nu au fost condiționate tematic sau tehnic. S-a încercat o punere față în față a unor tentative de exprimare pe criteriul valorii europene, iar sub acest aspect reuniunea a fost o reușită. O altă rezultantă importantă ar fi sentimentul dobândit al cunoașterii reciproce, prin care se înlătură distanțele, limite și chiar complexe de inferioritate sau superioritate. Dialogul este și poate fi egal, fiecare având de spus ceva în contextul unui discurs de interes general.

Acordul perfect a fost înregistrat cu prilejul unei conferințe muzicale, ținută pe fondul expoziției celor șase de către muzicologul suedez Paul Christian Sjöberg. Limbajul comun al muzicii a argumentat relații mult mai clare între muzica românească și cea suedeză. De altfel, vorbitorul a mărturisit destule cunoștințe despre muzica românească, unele din surse directe, obținute din contactele avute cu marii dirijori Constantin Silvestri și Sergiu Celibidache, ambii foști șefi de orchestră la Stockholm. De asemenea, el a intrat în România cu convingerea limpede că unul dintre cei mai însemnați pianști contemporani a fost românul Dinu Lipatti.

Este de semnalat surpriza pe care au avut-o cei cinci invitați în momentul în care la manifestarea în cauză s-a înregistrat un numeros public. Aceasta înseamnă că apetitul pentru cultură al românilor nu este în scădere și bine ar fi ca în această privință măcar să nu imităm țările cu tradiție, care, din păcate, sporesc în investiție financiară, dar diminuează adesea în investiția de suflet.

Valentin TAȘCU

VIDEO-CINEMA

Călăuză spre oglinda conștiinței (II)

În accepția poetică și filosofică tarkovskiene, viața-i atât de frumoasă, de profundă, de plină de spiritualitate, încât nu trebuie schimbat nimic în ea. „Sacralitatea filmelor mele n-are nimic romantic, eu nu modific realitatea. Pentru mine, ea este profundă și sfântă, nu sunt în măsură s-o prevăd, s-o intuiesc. Trebuie să ne gândim la progresul, la dezvoltarea noastră în sens spiritual și nu încercând să înfrumusețăm viața”. Cu alte cuvinte individul trebuie să aspire la mărirea spirituală prin el însuși, trebuie să lase în urma sa lucruri ce-i vor obliga pe alții să le descifreze enigmatice timp de milenii. Esențial pentru el este să-și redobândească puterea pe care a uitat-o, pare-se: aceea de a se sacrifica pentru semenii săi.

Dacă timpul ar mai fi avut răbdare cu Andrei Tarkovski, acum ar fi trebuit să vedem pe ecrane concretizat ultimul său proiect: *un film despre Sfântul Anton*. Ar fi întregit, spiritual și filosofic, întreaga sa existență, întreaga sa creație cinematografică – ambele caracterizate fiind de conflictul dintre Materie și Spirit. În fapt, conflictul cel mai important al culturii ruse – plină, în întreaga sa istorie, de o încărcătură spirituală, mistică, profetică. Prin opera sa, Tarkovski mă face să cred că urmarea găsită a unei soluții profund reușite și religioase, precum odinioară Tolstoi și Dostoievski. Cum altfel am putea interpreta acest mesaj al lui: „Probabil că

drama viitorului nostru nu rezidă atât în spectrul războiului, cât în violarea, în distrugerea sistematică a naturii. Avem toate șansele să ne sufocăm. Iată de ce, problema creației sau cea a sănătății sunt astăzi mai mult decât actuale. Trebuie să înțelegem timpul, trebuie să-l vedem”.

Spre sfârșitul acestui an, pe 28 decembrie, vom nămăra al șaptelea an de la dispariția pământească lui Andrei Tarkovski. Nu pare deloc a fi uitat de contemporani. Dimpotrivă, o dată cu trecerea vremii, crește interesul față de personalitatea sa, față de opera sa cinematografică. De aceea se impun, cred, din nou în ce ne mai necesare o analiză, o confruntare cu ideile și teoriile sale, cu mesajul nu numai poetic al creației sale – filmele și cărțile (*Jurnalul*, tipărit la München, și volumul *Sculptând în timp*, apărut la Londra, ambele în 1986).

Filmele sale au suscitat pasiuni, au provocat dispute. Cea mai cunoscută, în plan intelectual, a fost între Alberto Moravia și Jean Paul Sartre, după prezentarea „Copilăriei lui Ivan. Flăcări și flori” la *Mostra de Cinema*, la Veneția, în 1962. În cele de mai sus, am riscat, pe cont propriu, un mil rol de călăuză (dacă și așa nu-i prea pretențios spus) în universul filosofic, în poezia lui Tarkovski. Fiindcă, pentru mine, întregul traseu cinematografic tarkovskian – COMPRESORUL ȘI VIOARA, 1958 (mediu-metraj, 45 mn, lucrare de diplomă), COPILĂRIA LUI IVAN, 1962 (95 mn), ANDREI RUBLIOV, 1966 (185 mn), SOLARIS, 1971 (165 mn), OGLINDA, 1974 (130 mn), STALKER, 1979 (165 mn), NOSTALGHIA, 1983 (120 mn, realizat în Italia), OFFRET. SACRIFICATIO, 1986 (150 mn, realizat în Suedia) - nu este altceva decât o călăuză spre oglinda conștiinței.

Francesco GERARDI

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

„Luminătorii“

Ezit, de doi ani, din teama de a nu vorbi cumva cu păcat, să mă pronunț în chestiunea atât de acută și în sfera principală a propriei activități: condiția materială a cadrelor didactice. Nu încap nici o îndoială că slujitorii învățământului de toate gradele o duc greu, mai greu, poate, decât alte categorii de salariați, din sectoare de o mai puțin vitală necesitate socială și națională și care nu au nici pe departe pregătirea lor. Cazul propriu nu-i tocmai relevant. Iată că, în afară de salariu, mai obțin anumite venituri din activitatea în presă. Venituri mai mult simbolice și cu întâzieri de pe urma cărora puterea de cumpărare e afectată drastic dar, oricum, încasez mai mult decât cei a căror unică sursă de câștig e salariul. Că nu pot face față tuturor necesităților materiale și spirituale, se înțelege de la sine. Cumpăr, de pildă, mai puține cărți decât în timpul studenției. Cu toate că nu am o „familie mare!“ E compusă din doar două persoane. Ce se face unul împovărat cu o casă de copii și având de întreținut și bătrâni?! Înțeleg exasperarea celor confrunțați cu greutăți insurmontabile, particip suflându-le drama lor și, dacă m-aș găsi economic în situația lui Tolstoi, poate că l-aș imita. Neavând cum ieși din propria condiție, singura posibilitate și în circumstanțele de ordin material atât de stresante pentru toată lumea de rând, inclusiv pentru numeroși colegi, rămâne aceea de a refuza.

Reflectez, și tot reflectez, mereu reflectez – și nu pot înțelege frenesia cu care o seamă de cadre didactice se angrenează în acțiuni revendicative. Nu-mi poate intra în cap – și asta de când activez în învățământ – cum izbutesc unii să acorde în preocupările lor prioritate absolută aspectelor materiale, chestiunilor administrative, organizatorice ale muncii didactice, și chiar să li se consacre în exclusivitate. Cel puțin stupefiante, dacă nu traumatizante, au fost pentru mine, jmediat după intrarea în învățământ, ședințele de sindicat, și nu doar de sindicat, în care pretinsa insuficiență de intensă participare la „activitatea obștească“ era stigmatizată de absentism antisocial, un fel de sabotaj menit să împiedice edificarea socialismului și avansarea spre comunism. Comunismul – se zicea – implică autoadministrare (prin dispariția statului) și acei care se eschivau de la „îndrumarea nemijlocită a studenților“, care nu se angrenau hotărât în munca de „educare comunistă“ a tineretului, care își vedeau de treburile lor profesionale, în spirit „individualist“, „mic burghez“, obstacolau (probabil, fără intenție – dar cine știe dacă nu cumva chiar intenționat, unii) împlinirea „visului de aur al omenirii“. Cu asemenea acuzații și insinuări erau lapidați, în toate ședințele, dascălii din universități, care considerau mai important a ține cursuri și seminarii bune, a efectua muncă de cercetare și chiar (scandalosă sfidare față de colegii care erau numai profesori) a scrie în presă, decât a mobiliza studenții la diverse „acțiuni“ sau a se ține la curent

cu toate amănunțele din biografia intimă a studenților „îndrumate“. Acuzatorii erau, în majoritate, cadre didactice mai curând improvizate, în orice caz, de mână a doua (cu excepții rarissime), inși și inse cu vocație mai mult de activiști și jandarmi decât de cărturari și care chiar erau promovați, cu timpul, în funcții politico-administrative. Mă întreb dacă nu cumva tot ei sau unii din aceștia plămadă activează astăzi pe tărâm sindical din proprie inițiativă, făcându-și o profesie din perturbarea procesului de învățământ prin felurite demersuri de natură a dezechilibra spiritele, inclusiv prin incitări la greve. Spun: mă întreb, deoarece în facultatea de litere bucureșteană, și în genere în mediul universitar, n-am surprins propensii de asemenea natură. Nu știu să fi existat intenții de organizare a vreunei greve profesionale. Știu, în schimb, ca toată lumea, ca se agită dascălimea din învățământul mediu. M-ar interesa, așa, din curiozitate, să aflu cam de ce calitate, de ce nivel sunt instigatorii la grevă. Dacă se confirmă ceea ce cam aud, o seamă dintre cei foarte antrenanți în sindicalism nu s-ar înfățișa tocmai exemplar sub aspect profesional. În orice caz, preocuparea de a primi cât mai mult de la societate depășește covârșitor (zic unii) pe aceea de a da ceva societății.

Greșesc, poate, profund, îmi lipsește, poate, complet simțul realității – și iartă-mă, Doamne, dacă nu știu ce spun –, dar nu-mi pot imagina un dascăl adevărat, în grevă. E ca și cum ar intra în grevă preoții. Ca și cum slujitorii altarului ar anunța că încetează a se mai ruga, a lauda pe Domnul, dacă nu sunt plătiți gras. Căci, categoric, dascălul nu-i un slujbaş ca oricare altul, un funcționar. E un sacerdot. Finalitatea muncii sale nu e salariul, ci luminarea miștilor, modelarea sufletelor tinere.

Există, nu-i vorba, chiar și în cler unii care ar fi în stare să refuze a sluiji dacă nu sunt remunerați cum ar vrea, și vor fi existând, poate, și în realitate, preoți care nu oficiază slujbe de înmormântare dacă nu li se de cât cer. Aceștia rămân însă cazuri izolate. Preoțimea în grevă e de neconceput. Profesorimea, în schimb (ca, de altfel, și medicii), ne-a obișnuit cu asemenea spectacole. Semn că „e ceva putred în Damenarca“, și nu doar la nivel social... Un educator cu vocație nu poate să nu-i dea curs, oricât de greu ar duce-o. E în stare să-și urmeze chemarea și fără nici o plată, ba chiar să plătească el, cu tot ce mai are și dacă și-a înstrăinat întregul avut, cu liniștea și sănătatea sa, pentru a putea răspândi învățătura. Pentru el, autodăruirea prin sporirea cunoașterii este însuși sensul și condiția existenței. Nu are ce face cu viața dacă nu și-o „aprinde“ în permanență, ca Paracelisierul lui Marin Sorescu, pentru luminarea generațiilor viitoare. El nu învață copiii carte pentru a se pricopsi și a trăi în huzur de pe urma acestei îndeletniciri, ci își procură, cum poate, cele necesare existenței pentru a-și putea exercita profesia ca pe un sacerdotiu. Dascălii prin

predestinare își impun ei înșiși, dacă nu se poate altfel, sacrificii și sunt gata oricând să îndure cele mai grele privațiuni pentru a-și îndeplini menirea considerată sacră. Un asemenea dascăl, neinvestit, a fost Gheorghe Cârțan. Autodidact, el a cutreierat Ardealul, spre a-i oferi cărți aduse de peste munți, și s-a dus pe jos în Italia, pentru a vedea „Maica Roma“ și a-i săruta pământul. Dascălul și Dascălița lui Goga, Apostolul său: preotul „moșneag albit de zile negre“ – ca și viitoarea fiică a satului, cea cu care poetul dorește să se cunună „în dimineața de Florii“ – sunt luminători ai neamului lor care îi „spun din carte“ acestuia din ce nobilă seminție se trage și ce are de înfăptuit, fără a-i cere ceva în schimb. Dau tuturor învățătură, ca apostolii, și, în genere, „fac binele nimica așteptând“. Pentru ei (cum avea să spună un alt poet, mai târziu), „bucuria de a crede în vis“ este „răsplată potrivită“, singura. Asemenea prezenți nu sunt câtuși de puțin produsul exaltării lirice. Și-au avut și își au modele în realitate. Petru Maior, preot la Reghin, pornea, când avea vreme, pe câmp și, dacă vedea copii cu vitele, îi aduna în jurul său, spre a-i instrui și în afara școlii. La sapă și la alte munci agricole, în timpul cărora se putea și vorbi, el îi lumina pe adușii de care era înconjurat. Fără preget, necondiționat, au răspândit cunoștințe, nu numai pe calea scrisului lor, nici până astăzi valorificat integral, ci și prin viu grai, toți corifeii Școlii Ardelene. S-au certat ei, ce-i drept, cu episcopul Ioan Bob, dar nu pe chestii salariale. Salariile erau pentru acești mucenici ai culturii, vrednici a fi trecuți în rândul sfinților, un mijloc de menținere a existenței, nicicum un scop. Tot astfel, nu pentru salarii au muncit continuatorii Aufklärer-ilor blăjeni: un Timotei Cipariu, un Gh. Lazăr, un Heliade Rădulescu, un Eufrosin Poteca, un Eftimie Murgu și atâția alți demurși ai școlii românești. Și nici marii profesori de mai târziu, inclusiv din timpul nostru. La trei ani după stabilirea în România, Hasdeu se oferă (în 1860) să țină un curs universitar de istorie națională, fără plată și... nu i se permite.

Iorga și Pârvan mergeau, în primii ani după Marea Unire, la Cluj, pentru a preda istoria și preistoria neamului, fără a încasa cuvenitele indemnizații: le cedau tinerei universități, în special pentru căminele studențești. Corepondența lui Iorga atestă ținerea benevolă de către el în diferite instituții de învățământ a unor cicluri de prelegeri și mai târziu, până la sfârșitul vieții. Din patriotism, Emil Racoviță a părăsit, în 1919, Parisul, unde se însurase cu o franțuzoaică și avea cu ea trei copii, pentru a se stabili definitiv la Cluj, cu întreaga familie, cu cei trei asistenți ai săi și cu institutul de speologie pe care îl întemeiasse. Îndepărat de la catedră, G. Călinescu venea, totuși, uneori, potrivit relatării biografului său Ion Bălu, și odată ar fi intrat chiar într-o sală, în timpul unui examen. În cadrul Academiei, el era bucuros, ori de câte ori se stabili definitiv la Cluj, cu întreaga familie, cu cei trei asistenți ai săi și cu institutul de speologie pe care îl întemeiasse. Îndepărat de la catedră, G. Călinescu venea, totuși, uneori, potrivit relatării biografului său Ion Bălu, și odată ar fi intrat chiar într-o sală, în timpul unui examen. În cadrul Academiei, el era bucuros, ori de câte ori se stabili definitiv la Cluj, cu întreaga familie, cu cei trei asistenți ai săi și cu institutul de speologie pe care îl întemeiasse. Îndepărat de la catedră, G. Călinescu venea, totuși, uneori, potrivit relatării biografului său Ion Bălu, și odată ar fi intrat chiar într-o sală, în timpul unui examen. În cadrul Academiei, el era bucuros, ori de câte ori se stabili definitiv la Cluj, cu întreaga familie, cu cei trei asistenți ai săi și cu institutul de speologie pe care îl întemeiasse.

POEZIA ELEVILOR

Închis

Furtuna viselor s-a sfârșit.
E târziu.
Lumini întârziate fășnesc din cișmele
Smaralde oboșite, stele de dimineată.

*Perdelele depărtării încununată ard
și părăsire lacrimi se risipesc în fum.*
Tablouri ruginii.

*Aici e greu fiecare fir
din nisipul clepsidrei.*

Norocul din palmă

*Abisuri, fântâni cu apă adâncă
Flori sălbatice, cărări așa de strănte
spre mare. Unde-i Marele Drum?
Munții sunt ocrotiți de zei.*
*Lalele galbene și trandafiri roșii,
Tot albastru-i deasupra.*

*Trec zâne și tresaltă flori,
Luna-și deșteaptă valurile
Și toate se amestecă și se cheamă
ape vii și ape moarte*
*Se spiralează tăcerile
și mă strivesc oglinzile.*

Alina GINGIOREANU
cls. a x-a F
Liceul „Nicolae Bălcescu“
Craiova

elementar și mediu. În copilărie, am cunoscut învățatorii de la țară care desfășurau activitate didactică, absolut gratuit, și în vacanțe. Chemau copiii la ei acasă, nu spre a-i pune la treabă, ci pentru a-i învăța poezii, a le evoca momente din istoria națională, a-i instrui și educa agreeabil.

Se poate replica plauzibil că trebuie să fie nebun cineva pentru a munci, astăzi, numai din entuziasm și abnegație, în timp ce parveniții din sfera guvernamentală se îmbogățesc fabulos, peste noapte, prin escrocherii. De ce unii să urmeze fără nici un risc, ba chiar recoltând aplauze și voturi, principiul „Enrichissez-vous!“, iar alții să trudească din răsputeri pentru a-și târi zilele la limita supraviețuirii? De ce, aceasta din urmă, să ardă, luminând numai pentru alții? „Facile, ce-o să-i pese lumii/Că tu te mistui luminând?“ Întrebări întru totul legitime. Întrebări care merită, evident, să-și capete, materializat, răspunsul corect. Aceasta, în ordinea socială. În cea ontologică, răspunsul e dat cu anticipație: pentru că nu se poate altfel. „Acesta e destinul!“ Așa cum „se pietrifică unul în sclav, altu-impărat“, tot astfel unora le e dat să agonisească, pe indiferent ce căi, „grădini, livezi, cirezi, hambare“, altora: să-și „așeze comori în cer“. Să producă, să transmită, să ocrotească valori spirituale. „Temeliile vechii“ le țin, fără îndoială, ultimii. Când timp vor exista pe pământ câțiva „nebuni“ generoși, de soiul gorkianului Danlas, dispuși să-și prefacă inimile în făclii pentru luminarea celor doritori de cunoaștere, umanitate, umanism nu își va abroga propria condiție, eșuând în bestialitate. Dacă are să rămână cândva un singur „neburn“, acesta se va salva în vreun fel oarecare, ca Noe sau Lot, iar specia umană căzută în plătitudine filistinismului vegetativ va avea soarta celor înecați de potop, celor devorați de focul și pucioasă căzute peste Sodoma și Gomora.

MERIDIANELE LIMBII ROMÂNE

Inimi și frunze

O ulicioară strămță te ducea în inima târgului. De o parte și de alta a ulicioarei erau case mari, scorjite, cu geamurile sparte. Locuitorii târgului se scula de dimineață și pomeau la piață, unde se vindeau inimi și frunze. Piața avea forma unei inimi mari. Toate străduțele duceau în această piață unde, de dimineață până seara, era o mulțime imensă. În case, după răsăritul soarelui, nu mai rămăneau nimeni. Toți plecau să-și vândă marfa.

În târgul acesta nu a plouat niciodată. Soarele ardea casele, oamenii și inimile ce erau scoase la vânzare. Locuitorii noptea împleteau. În târg locuiau mai multe femei decât bărbați. Există chiar în mijlocul pieței o biserică veche cu un ceas. Era singurul ceas din oraș. Nimeni din târg nu-și aducea aminte să fi mers. De altfel, nici nu era nevoie de ceas. Se ghidau după soare. Locuitorii aveau capul dezgolit, iar hainele erau făcute din frunze. Piața era înșesată cu tarabe mari, pline de marfă. Oamenii păreau niște pitici pe

lângă tarabe. Noaptea le plăcea să iasă afară și să vorbească. Vorbeau și făceau coșuri mari sau saci. Nici nu se gândeau la ce vorbeau. Trebuia să-și omoare timpul, marele dușman al lor. Ca să nu moară, vindeau inimi și frunze și vorbeau. Pe cea mai înaltă ridicătură a târgului era o casă mare, ce semăna cu un han. Apartinea unui bătrân. Copiii se adunau dimineața în fața locuinței bătrânului și aruncau cu pietre. Acesta ieșea și îi amenința cu pumnul. Le plăcea să-l nenerveze pe bătrân. Era așa de caraghios! El nu era îmbrăcat ca toți ceilalți. Avea haine peticite. Nu vorbea cu nimeni. Singura frază pe care o rostea era și ea caraghioasă: „Auzi, mamă, inimi cu trei bani bucata”. Copiii râdeau, căci mama bătrânului murise de mult. De multe ori spuneau și ei asta ca să-i facă în necaz bătrânului. Atunci acesta se așeza pe pământ și plângea. Și pe copii îi ajungea plânsul. Se așezau și ei pe jos și plângeau. A doua zi veneau iar să dea cu pietre, și iarăși bătrânul îi

amenința și iar începeau să plângă. Copiii se făceau mari și erau puși să vândă la târg inimi. Uitau și de bătrân și de casa lui, de tot. Nimeni nu l-a văzut vreodată pe bătrân prin târg. Stătea acolo pe prispă și își fuma luleaua. Ce fum gros scoate luleaua lui! După ce și-o fuma, intra în casă și nu ieșea decât seara. Într-o zi l-au văzut sus pe casă. Copiii se mirau. Nu l-au mai văzut niciodată pe casă. A pus pe acoperiș o pălnie uriașă. Copiii s-au dus repede în piață să întrebe pe părinții lor ce voia să facă bătrânul. Dar nimeni nu știa de ce pusese pălניה sus pe acoperiș. „Tigneală de om bătrân”, răspundeau părinții. A doua zi l-au văzut pe bătrân pe o scheală. Scheala se sprijinea de pământ doar printr-un târuș. Bătrânul dădea din mâini, măsura, trasa linii mari, făcea calcule în aer. Bietul bătrân a înnebunit, spunea copiii. Cățiva dintre ei au vrut să intre în curte. Până atunci nimeni nu intrase în curtea lui. Bătrânul se dădu jos și îi amenința cu pumnul. De jos, din oraș, cei mari vedeau în fiecare dimineață scheala ridicându-se. Bătrânul era din ce în ce mai preocupat. În dimineața aceea însă nu se mai sui pe scheală. Apoi intră în casă. Copiii au

înțeles că aruncau să pietre. Bătrânul nu a mai ieșit. L-au strigat. Dar nimeni nu răspunde. Pălניה cea mare căzu pe pământ și se sfărâmă. Ceasul mare al bisericii mergea. Era pentru prima dată când ceasul mergea.

Cei din târg au auzit zgomotul prăbușirii pălניהi. Au pătruns cu toții în curte. Voiau să intre în casa bătrânului. Credeau că ea ascunde nu se știe ce secrete. Poarta s-a deschis singură. Au intrat cu toții. Picioarele se afundau adânc în pământul acela nisipos. Pe jos se vedeau sute de pași. Ușa de fier a locuinței bătrânului s-a deschis singură. S-au îmbrăncit să intre înăuntru. Fiecare voia să ajungă primul în casă. Când au intrat, au văzut pereții înșesăți cu vorbe. Sute, mii de vorbe informale, fără culoare, așa cum ieșiseră din gura oamenilor. Unele vorbe mai intră în casă și se așezau pe pereți. Unul din băieții fugi. Veni cu cățiva saci. „Am să fac comerț cu vorbe”, strigă el. Și băiatul înșesa în saci vorbele de pe pereți. „Vom face comerț cu vorbe”, spuneau ei. Vorbele din casa bătrânului valorau aur. „Le vom pune pe cântar și le vom vinde în târg. Ce frumos va fi... Târgul vorbelor. Marfa aceasta nouă le va aduce bogății. Acum și

dădeau toți seama ce vroia să construiască bătrânul. „Îi vom ridica o statuie”, țipau oamenii. „Dar costă prea mult”, se gândeau apoi. Sacii se umpleau greu. Aveau zeci de kilograme. De-abia îi puteau duce. Când au ajuns acasă au desfăcut sacii. Voiau să se încredințeze dacă nu le-a scăpat vreo vorbă pe jos. Când îi deșertau, din ei nu ieșea nimic. Sacii erau goi. Se urcau din nou. Puneau mâna pe vorbe, le băgau în saci și apoi îi deșertau din nou. Dar sacii erau veșnic goi. Parcă niciodată nu au fost plini. Și niciodată nu voiau să înțeleagă că mâinile lor noduroase, mari, cu bătații, obișnuite să facă numai comerț cu inimi, sugrumau vorbele. Iar sacii aceia din pânză groasă le înăbușeau.

Din ziua aceea, vorbele zboară prin aer și nu le poți prinde cu mâna, nu le poți vedea din cauza unor oameni care au vrut să le bage în saci și să facă comerț cu ele. Dacă aplci urechea la pământ, poți auzi „Inimi cu trei bani bucata”...

Petre BERAM
(Canada)

La poziția 626 în Guinness Book:
românul Ștefan POPA POPA'S

(Urmare din pag. 11)

— Da! Eu am plecat des în Occident, am și lucrat acolo, dar mai mult de două luni nu am rezistat. Doar în 1991, fiind împreună cu familia, am stat patru luni. Într-o seară am spus însă gata, ne facem bagajele și mâine plecăm acasă. Sunt român și vreau să-mi trăiesc viața în România. Deși mulți au crezut că eu fac parte din diaspora. Nu! Niciodată nu am intenționat să-mi părăsesc țara. Nici după 1986 când am fost interzis. deși interzicerea, până în decembrie '89, mi-a adus foarte multe necazuri.

— Din ce motive ați fost interzis?

— Am mai vorbit despre asta. În 1986 a trebuit să reprezint cineva caricatura românească la Varșovia. Problema s-a pus să se aleagă între mine și Mihai Stănescu. El avea caricaturi cu text, eu fără text. În final, am fost ales eu. Lucrările mi-au fost selectate și vizate de Consiliul Culturii. Eu am considerat însă de cuviință să duc și alte lucrări. Stimulat, poate, atât de faptul că știam că Polonia era socotită în grafică numărul unu în lume, cât și de dorința de a mă prezenta la un nivel deosebit. Acolo am fost interpellat, în legătură cu un desen, de atașatul (militar și cultural) al Ambasadei Uniunii Sovietice. Le-am spus că nu este vorba de Hiroșima, cum credeau ei, ci de Cernobîl. S-a făcut o mare muțenie în sală. Apoi s-a șoptit mult. Eu am părăsit sala, am plecat să dau un interviu la televiziunea poloneză. Când am ajuns în țară am nimerit direct într-o anchetă CC. Urmarea? Am fost scos din viața culturală românească. Am înțeles că sunt acuzat și că am făcut lucrări împotriva statului român. Era vorba de o caricatură a mea, un fel de rugăciune în fața unui pantof magic, publicată în *Urzica*. Pantoful îl simboliza, firește, pe Ceaușescu. Numărul respectiv din revistă a fost topit, iar Nicolae Stoian, cel care susținuse ca eu să reprezint caricatura românească la

Varșovia, asumându-și mari riscuri, a fost destituit din postul de redactor șef. Caricatura în cauză, cea apărută în *Urzica*, a circulat și în Occident și s-a afirmat că aparține cuiva din București. Aceasta e istoria interzicerii mele și a retragerii în atelier în așteptarea unei schimbări. Am înțeles că altfel nu mai am nici o șansă. Cu două luni înainte de revoluție, de pildă, am fost invitat personal de președintele Franței să ridic un mare premiu și nu am fost lăsat să merg.

— Ce au însemnat cele nouă zile și zece nopți în competiție cu cei mai rapizi graficienii ai lumii?

— O mare frică. Pentru că nu mă consideram un tip care să pot face față. Dar eram bucuros să particip pentru a vedea cum lucrează alții. Ce stil are fiecare. Am întâlnit artiști ce reprezentau pentru mine niște legende, cu care n-am visat să mă întălesc vreodată în viața mea. Dar tocmai teama de a lucra împreună cu ei m-a făcut, cred, să dobor vechiul record Guinness și să ajung la suma fabuloasă de 1527 portrete.

— Cum s-a desfășurat concursul? Efectiv cât ați lucrat din 24 de ore?

— Pentru recordul Guinness a fost ales publicul francez care este, în același timp, cult și egoist. Dacă plătesc o intrare și vor să li se facă un portret, francezii cămpănesc mult, se opresc pe la toți concurenții și-i studiază. Cert e că trebuie să fii într-o mare formă. Căci nimeni nu-ți aduce clienții în scaun ca să-i desenezi. Ceea ce îi atrage în primul rând este o foarte bună asemănare. Deci trebuie să-ți acaparezi în primul rând clienții. Să ai în permanență de dimineață până noaptea pe cine să desenezi. În Franța lumea, nu uitați, peste săptămână lucrează și după ora unu-două noaptea se retrage. Rămasesc solicitatori, pentru a prinde câteva ore de somn, mergeam și mâncam foarte rapid. Mă sculam primul, la șase dimineață, fiind vizitați de școlari.

Or, am observat că toți graficienii din lume evită să facă portrete de copii. Asta întrucât copii seamănă între ei. Eu, însă, am făcut chiar și portretul unui copil de opt luni.

— Ați fost ajutat de cineva?

— Am fost ajutat moral de către doi medici. Am avut și doi puști la dispoziție care îmi aduceau cafele, sandviciuri, tot ceea ce era nevoie. După numai trei zile s-a adunat foarte mult public în spatele meu. Mulți oameni mă susțineau și îmi spuneau cuvinte de laudă. A fost o familie care a stat și m-a încurajat tot timpul, de la începutul recordului până la sfârșit.

— Care a fost cea mai mare satisfacție după ce ați fost declarat învingător?

— Imediat nu am realizat ce stare încerc. Am plecat de la locul recordului doar pentru câteva minute pentru a-mi ridica trofeul. Apoi m-am întors fiindcă mă așteptau sute de oameni care doreau să-i deseneze. Abia după ce am venit în țară mi-am dat seama că ceea ce am făcut a fost un lucru greu de realizat. Acum mă antrenez tot timpul întrucât doresc să stabilesc un nou record. După calculul meu sunt capabil; să-l ridic la 4 000 de portrete.

— Ritmul în care v-am văzut că desenați, la Târgu Mureș, mă face să cred că veți reuși. Deci satisfacții vor mai veni. Ce amărăciune ați avut după câștigarea recordului?

— Când m-am întors acasă cu trofeul am trăit cea mai mare amărăciune. Am stat o oră la poarta televiziunii ca să arăt trofeul și nu m-a primit nimeni. Am chemat pe toți redactorii de care am auzit, pe cățiva îi cunoșteam, dar niciunul nu a fost găsit. Dar poate că nu au vrut să vină. În orice caz, am trăit o oră penibilă. La Timișoara, în schimb, am fost întâmpinat de televiziunea maghiară care aflase de record și a venit să-mi ia un interviu. Și chiar la televiziunea de seară au prezentat recordul Guinness.

— Ce preț are astăzi în Occident un desen de Ștefan Popa? Câștigarea

recordului, presupun, vă asigură o bună piață.

— Am un contract din 21 ianuarie să lucrez pentru cel mai mare cotidian din S.U.A. Aici caricatura e evaluată la 200 de dolari. Primesc sume mai mari pentru afișe publicitare realizate prin desen și caricatură.

— Sunteți un mare risipitor. V-am urmărit la Târgu Mureș unde ați dăruit câteva sute de desene. Ce sentiment aveți când vă dăruți desenele?

— Eu cred că nu mă risipesc, ci mă antrenez. În plus, festivaluri de felul celui de la Târgu Mureș îmi fac publicitate. Pentru că, repet, în țară sunt puțin cunoscut.

— Am înțeles că banii obținuți pentru stabilirea recordului și pe alte premii i-ați investit într-o tipografie. Cum se împacă artistul cu patronul?

— Nu e ușor, dar am satisfacții. Nu lucrez cu angajați, ci cu prieteni. Împreună încercăm să realizăm ceva. De aceea îi și plătesc cu salarii foarte mari.

— Ați primit mai multe premii UNESCO. În ce raporturi vă aflați cu această prestigioasă organizație?

— Am avut o experiență negativă, amărăș zice, întrucât mi s-au pus piedici în ceea ce privește difuzarea albumului meu în Occident. A trebuit să intervin la sectorul de justiție al UNESCO pentru a mi se da acest drept. Pe scrisorile prin care mi s-a interzis difuzarea albumului am fost surprins să întâlnesc și semnătura domnului Haulică. Am fost nespuse de măhnit. Difuzarea volumului, editat de către UNESCO prin contract, a întârziat, astfel, cu câteva luni. Deși a fost tipărit anul trecut, difuzarea lui a avut loc abia în luna aprilie.

— Ce părere aveți despre caricatura românească?

— Caricatura românească e în primul plan în lume. Dacă noi ne luptăm să intrăm în Europa, caricatura a intrat de mult. Nu există nici un salon internațional în care un român să nu ia un premiu.

Ion COCORA

Schiță ilustrată de istorie lirică a elenismului din România

Presupunând ca arhicunoscute și „primite” toposuri de tipul nedespărțirii între români și greci din cele mai vechi timpuri istorice și a legăturilor negreșit bune care i-au unit pe aceștia, neocolind un obiect de discordie și anume epoca fanariotă, de unii (români) definitiv defăimată, în fond o perioadă în care trebuie distinse nuanțe infinite dintre care o bună parte cultural favorabile, tot așa după cum nu putem ocoli primele decenii de după al doilea război mondial, redăm mai jos câteva poezii grecești ale căror autori au legătură cu România.

Ceea ce înseamnă un registru întreg de tipuri relaționale, Fanariotul (sic!) Athanasios Hristopoulos (1772-1847) și-a petrecut o bună parte din existența creatoare în mediul valah și atunci când și-a vizitat patria „teoretică” Grecia, (era născut, se înțelege, la Constantinopol) a constatat că acolo e un necunoscut, drept care s-a întors în Valahia și a murit la Sibiu. Pentru Andreas Embirikos (1901-1973) inițiator al supra-realismului în Grecia, România e locul de naștere în care și-a petrecut ca vârstă al uneia dintre cele mai prospere familii de negustori brăleni, doar un an sau doi.

Mehelaos Ludemis (1911-1977) și Dimos Rendis Ravanis (născ. 1928) și-au găsit în România ca foști combatanți ai formațiunilor de stânga din războiul civil grecesc terminat în 1949, exil politic timp de douăzeci de ani. (Un eventual comentariu ne-ar cobori prea mult în considerații politice. Să menționăm în treacăt felul în care literatura celui exil politic grecesc a fost recuperată în anii șaptezeci de istoria literară grecească care evidențiază eforturile exilaților de a-și păstra identitatea culturală. Un titlu emblemă al acestei recuperări era „Am rămas greci“).

Din lipsă de documentație schița noastră se vede văduvită de un ultim recent segment pe care s-ar fi cuvenit să-l cuprindă și anume de producțiile poetice ale foștilor studenți greci din România. Știm că ele există (ne amintim de numele lui Dimitris Kanelopoulos care a alcătuit la începutul anilor '80 o antologie de poezie grecească publicată la Cluj).

Eșantioanele de mai jos ne dezvăluie o tulburătoare alteritate, tulburătoare prin aceea că e, în fiecare caz, atât de apropiată în timp și spațiu.

E o alteritate uneori complementară ca în cazul lui Hristopoulos (care nu e primul autor grec de versuri în Principate având un ilustru precedent în Nicolae Mavrocordat, citorul Văcăreștilor) căruia solida instrucție de latină, științe juridice și științe exacte i-a permis un stil mai riguros, cu construcții mai puțin ezitante decât ale contemporanilor lui valahi Mumuleanu și Conachi.

„Amintirile” valahe ale lui Embirikos sunt dintre cele mai surprinzătoare și transparente epidermice în titlul unui ciclu de poezii sau în numele eroului principal al romanului său „Marele orient” publicat în 1990 erou care se numește Mavrodakos.

Menelaos Ludemis a trăit un exil în exilul său românesc. Tematica sa romanescă (cât a stat în România și-a scris douăzeci din cele patruzeci de romane ale sale) ca și cea lirică a fost exclusiv elenizantă. El ne dezvăluie drept „alta” chiar și semnificația unui loc al cărui nume nouă ne sună voios bachic, e vorba de Drăgășani, pentru greci, tragicul „Dragășani”, mormânt al unui batalion de adolescenți victime în 1821 ale turcilor.

Dimos Rendis Ravanis o reconfortantă prezență umană prin căldură și generozitate, un prozator cu vervă și o sensibilitate lirică conturată precis, a învățat conștiințios românește. Cea mai recentă realizare a sa e o îndelung elaborată traducere a „Lucaferului” eminescian și e cea mai temeinică dintr-un lung sir de fapte bune la adresa literaturii române.

Athanasios HRISTOPOULOS
(1772-1847)

GRIJI

*Ce-mi pasă câte griji mai am?
Dacă le am, ce să mai sper?
și oare ce să mai aștept?
Să urc în zbor până la cer
și viitorul să mi-l schimb
nu pot râvni, nu e-nțelept.*

*Ceea ce Soarta ne-a sortit
nicicând și nimeni nu dezleagă,
va fi mereu ce va să fie.
Se duce-astfel viața-ntreagă,
nimica nu se mai întâmplă
decât ce-n zarea frunții scrie.*

*Sunt tânăr? Am să-mbătrânesc,
se duce viața și-o să-mi pară
că umbră sunt, nu om întreg.
Orice-aș face mi-e povară
această viață rea din care
în pielea goală o să plec.*

*De ce atunci atâtea griji,
Atâtea spaime să se-ntoarne?
Și-atâta zbucium și mirare.
Hai, Bachus, prietene, m-adoarme
Tu, Eros, mă trezește-n zori
Când arde steaua căzătoare.*

BUTELCOTECA

*Afară cărțile, afară!
Și flecăreala-n foc să piară!
Cuvinte, cuvântări? Jos! Jos!
De ce s-ascult fără folos?*

*Pe Apollon al lor îl arză!
Și toate muzele la muncă!
Aruncă-n foc leandru lor
Chiar dacă din sfortare mor!*

*Roagă-l pe Bachus să se-nmoaie
și să ne urce pe butoaie,
să facem o butelcotecă
din aurită bibliotecă!*

*Și iedera să înverzească,
vița de vie să-nflorească,
strugurii dulci să îmi presare
stropi mulți pe buzele amare.*

*Nu vreau să scriu acum, mi-e lene.
Vreau doar ulcioare, damigene.
În locul tău condei, s-admir
Doar o stacană și-un clondril!*

*Vreau să mă bucur stând în prag,
să-mi crească inima de drag,
cu Bachus să mai cânt puțin
lângă-al butelcii pântec plin.*

IMN

*O, Dragoste atotînfloritoare,
cumpănit de dulce și amară ești
când peste lume stai domitoare!
Pe tine trupul meu te crede soră
și mintea mea și pieptul meu la fel,*

iar gura mea te strigă, te adoră.

*Tu ții în brațe și domnești chiar peste
văzduhuri răscolite, peste zei
și ceruri fără margini și tempeste
până-n străfundurile-nveșnicite
ale pământului îndrepti săgeți
să le rănești cu toate că-s rânite.*

*Privirea-ți liniștită, doar o clipă
dacă lipsește-n lumea mea de azi,
o neagră noapte simt că se-nfiripă,
se stinge crugul cerului și vine
o vreme de durere omenească,
de întristare multă și rugină.*

*Neîntrecută ești în frumusețe,
puterea ta este nespul de mare
în glorie crescând și-n tinerețe!
Mărinimie multă veșnic ai
cu adorația ce-ți port în suflet
și arcul neatins de putregai.*

Menelaos LUDEMIS
(1911-1977)

DRĂGĂȘANI

*Pământul ăsta e de grâu,
de pâine și de lapte.
Al Libertății prunc din el a supt
în anii de robie
când negru chiar și
laptele era.*

*Aici nu trupuri au căzut
ci steaguri doar.
Flăcări din care au țâșnit pojaruri
întinse de la Prut
La mănăstirea Secu și la Iași*

Andreas EMBIRIKOS

*O femeie înțeleaptă face cât trei găscuțle
O femeie pur și simplu face cât turmele de gazele
Vitejia văslașilor înroșește de ardoare viața pe care o traversăm și iată pentru ce noi
ne dovedim incomparabil superiori ca luntrași și ca autori ai propriei noastre eliberări.
Acum chiar și schizomicetele ridică în slăvi și nimeni nu mai rânjește. Brațele noastre
arborează migdali în floare și în ochii noștri șovăie nuanțele înroșirii bărbajilor în
căutarea femeii prin excelență care își cucerește prin râvnă și abnegație emanciparea.
(Cuptor înalt)*

Ambră

*Limba balanței înclină după cum ne convine
După interpretarea pe care i-o dăm
de fiecare dată când norocul ne surâde în zaruri.*

*Și iată că el ne surâde din nou
Cândva zarurile aruncate pe pânțele unei femei
Pe plajă după ce s-a scâdat.
Această femeie după cum se zvonește
A avut îndrăzneala să treacă singură
Goală, trupul ei de inotătoare uns cu ambră
O mare imensă umflată
Suspine de încântare care cresc o falangă de înger.*

(Pământ interior)

*Îi sunt pleoapele cortine transparente
Când le deschid văd în fața mea orice s-ar întâmpla
Când le închid văd în față tot ce doresc.*

din ciclul „Păsările Prutului”

Traducere și prezentare de
Lia BRAD-CHISACOF